

CULTURA CREȘTINĂ

Apare, cu excepția lunilor Iulie și August,
la 10 și 25 n. a fiecărei luni.

Anul VIII.

Maiu 1919.

Nr. 9—10.

SUMARUL:

REDACTIA: Regele și Regina, în Ardeal.

P. AUGUSTIN A. POP: Necesitatea cultului euharistic.

Dr. IOAN BĂLAN: Glasul vremii.

Dr. ZENOVIE PĂCLIȘANU: Samuil Klein concurent la episcopia
unită a Orăzii-mari.

Dr. GHEORGHE FÎREZA: Din viața religioasă a armatei franceze
staționate în Lugoș.

CORNEL ANDREA: „Preoți cu crucea'n frunte!”

ÎNSEMNĂRI: Ne trebuie credință vie! (Ionel Bărsan). Cantor-docen-
tura (Aurel Marcu). Imn papal (Iosif Sângeorgean).

RUBRICĂ PASTORALĂ: Grija de sf. Euharistie (Ghedeon). Oleul
de lemn întrebuințat odată la administrarea maslului să se
binecuvinteze de nou, întrebuințându-se și în alt caz?
(Senior). Reducerea liturghiilor fundamentale (Dr. Isidor
Marcu).

CRONICĂ: Dela congresul preoțimii gr.-cat. române (șr.). Sfântul
Scaun și Belgia (ib.). Ocrotirea tuturor orfanilor (șr.). Adaus
de războiu (șt.). Piu X și presa cinstită (șr.). Colportaj (șr.).

INFORMAȚIUNI SCURTE.

CĂRȚI ȘI REVISTE: La Documentation catholique (ib.).

TELEFON.

POSTA ADMINISTRAȚIEI.

Bla j.

Tipografia Seminarului teologic gr.-cat. 379—19.

Tipic Bisericesc

de

Dr. Victor Bojor, Aron Papiu și Ștefan Roșianu

O carte de cel mai mare folos pentru oricare preot de legea răsăriteană, prin care se promovează nespus de mult unitatea cultului public dumnezeesc.

Se vinde cu 7 cor. și se poate avea dela librăria seminarială din Blaj.

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EXCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI

Abonamente:

Pe un an: cor. 30.
Pe 1/2 an: cor. 15.
În Rom. veche: lei 30
Numărul: 2 coroane

REDAȚIA:

Dr. Ioan Sămpăleanu, Ștefan
Roșianu, Dr. Alexandru Ni-
colescu și Dr. Ioan Cottor.

Redacția și Admi- nistrația:

«Cultura Creștină».
BLAJ.

Regele și Regina în Ardeal. ✱

Venirea Majestaților lor, Ferdinand și Maria, Regele mare și Regina iubită a Românilor, în Ardeal, a fost de sigur cel mai fericit eveniment dintre toate evenimentele mari și fericite — puține la număr — hărăzite poporului românesc de pronia cerească în șirul lung de secole trecute peste capul său: — cel mai fericit eveniment, pentru că pecetluște libertatea națională și independența unui popor, care o mie de ani purtase jugul robiei celei mai amare, robie, ce părea, că-i pregătește tocmai acum moarte sigură, spre bucuria dușmanilor săi seculari. Manifestațiile de bucurie fără margini ale poporului dela un capăt la celalalt al mândrei țări a Ardealului și celorlalte părți locuite de Români n'au fost decât un act de adâncă și spontană recunoștință a acestui bun popor față de Suveranii, trimișii Domnului, cari l-au mântuit din sclăvia rușinoasă a Egiptului și l-au dus în țara făgăduinții, unde curge lapte și miere, și unde te simți a ceva ca în sânul lui Avram. Venit-au cu toții, cu mic cu mare, bărbați, bătrâni, juni, tineri din munți și din câmpii, cu ramuri de finic, cu podoabe alese, cu daruri multe, cu fețe scăldate în lacrimi, estasiați de bucurie sfântă, și au ieșit întru întimpinarea Suveranilor, cari, Mesii pământești, veniau să înfăptuiască visul de aur al acestui blând popor, să înfăptuiască împărăția sa națională.

Da! De azi încolo stăpânește, stă de strajă asupra cetății nebiruite a Ardealului vulturul falnic român, după cum l-au zugrăvit mândrele fiice ale Maramurășului, fiicele lui Dragoș voevod, pe covorul splendid țesut de mâna lor măiastră: expus în zile de sărbătoare în vechea catedrală a Blajului. Vulturul înfiptu-și-a adânc ghiarele în vârfurile acestei cetăți, întins-a aripile largi asupra aceleia, și veghiază cu ochii pătrunzători, neadormiți asupra sortii sale. Mărire lui Dumnezeu, Părintele neamului nostru, ocrotitorul celor năpăstuiți, Tatăl orfanilor, care ne-a smuls cu braț înalt din ghiarele morții, și-a vărsat putere de viață în vinele noastre. De acum încolo mândra coroană a Ardealului — a căreia zimți sunt munții falnici încrestați, a cărei cadru neasemuit îl formează codrii seculari, pădurile mândre, livezile încântătoare, riurile curate ca lacrima, — coroana aceasta a Ardealului va odihni pururea pe fruntea Majestaților lor Ferdinand și Maria. Griji-va acest popor de viteji să nu le fure nimeni în lume această pădoabă mai scumpă decât toate podoabele de pe celalalt tărâm, după cari s'au dus Fețiți frumoși din basmele așa de poetice, iscodite de acelaș popor visător și poet. Ea străluci-va pururea ca soarele pe creștetul nemuritor al iubitorilor noștri Suverani. Jurăm, că vom fi la postul de veghie să nu ne-o fure nici un bălaur veninos, ce ne pismuește fericirea. Acest jurământ îl puteai doar ceti limpede din ochii sutelor de mii, cari s'au plecat în semn de stimă înaintea Suveranilor în întreg cuprinsul locuit de coboritorii vechilor legionari.

Pentru noi, preoții creștini și români, a fost, de sigur, o rară satisfacție dinasticismul manifestat de poporul nostru românesc din Dacia lui Traian cu ocazia trecerii triumfale a dinastiei române prin plaiurile Daciei de Dumnezeu binecuvântate. Aceasta denotă mai bine ca orice cât de înrădăcinat este simțul religios în sufletul neprihănit de copil al poporului. El știe doar prea bine, că dator este să se supună la toată omenasca zidire pentru Domnul, ori împăratului, ca celui ce este mai presus, ori domnilor, ca celor ce sunt de el trimiși spre izbânda făcătorilor de rău și spre lauda

făcătorilor de bine, că așa este voia lui Dumnezeu... (1 Petru 2, 13—15). Și suntem siguri, că poporul acesta mai mult ca oricând înalță zilnic rugăciuni fierbinți la ceruri pentru întărirea tronului Majestaților lor, aducându-și aminte de cuvintele sf. Pavel: „Deci rogu-te mai înainte de toate, să faceți rugăciuni, cereri, făgăduințe, mulțămite pentru toți oamenii, pentru împărați și pentru toți, cari sunt întru dregătorii, ca să petrecem vieață lină și cu odihnă întru toată buna credință și curăția, că aceasta este lucru bun și primit înaintea lui Dumnezeu Mântuitorului Nostru. (1 Timot., 2, 1. 3.) Da! Poporul acesta este profund evlavios și vai de aceia, cari îi corup sufletul naiv de copil. Comoară scumpă ne-a încredințat nouă bunul Dumnezeu!

În deosebi și pentru noi, preoții, cari muncim la revista „Cultura Creștină“ a fost și este o frumoasă și o rară satisfacție, că Majestațile Lor au onorat, în petrecerea lor prin Ardeal, cu înalta lor vizită și Blajul, ai cărui fii ne mândrim că suntem noi smeriții muncitori ai condeiului. Aceasta este consfințirea operei naționale, a educației profund creștine religioase, ce a emanat din Blaj și-a plăsmuit de sigur, prin miile de de preoți, apostoli înflăcărați, ieșiți din institutele Blajului, sufletul acestui popor: alimentând pururea în dânsul focul sacru de iubire de neam, de încredere într'un viitor fericit, de nețărnică dragoste față de Dumnezeu și de legea lui sfântă. Aceasta a ținut să o accentueze și vicarul capitular Dr. Vasile Suciu, în discursul de bineventare.

Iată cea mai mare răsplată a muncii de veacuri, desfășurate de Blajul istoric, de unde a răsărit, — vorba lui Rădulescu, — soarele Românilor. Nu putem decât să mulțămim, adânc emoționați, Majestaților Lor pentru acest semn de grație suverană.

Le dorim din toată inima domnie pașnică și îndelungată; calea vieții să le fie sămănată pururea cu flori, și să se bucure de toate harurile Domnului.

REDAȚIA.

Necesitatea cultului euharistic. ✱

Ajungând la pragul unor vremi nouă, când toate se prefac și se schimbă, ca din frământarea lor să iasă ceva mai bun, biserica cea vie a lui Hristos nu poate să rămână străină de aceste frământări. Vieța internă a bisericii și vieța sufletească a credincioșilor, în năzuința ei de-a se preface și premeni conform cerințelor vremii, trece prin crize grele. În caosul teoriilor sociale și religioase, cari au năpădit lumea, biserica se întoarce, ca în toate vremile de furtună, către euharisticul său Mire. Precum odinioară, când, bătută de valuri, corabia apostolilor, se sbuciuma în largul mării potrivnice, în vreme ce Isus dormia, și apostolii, cunoscându-și neputința, au trezit cu strigătul lor după ajutor pe celce în somnul său dumnezeesc știă de năcazul lor: astfel și corabia vieții noastre bisericești și spirituale, izbită de valurile primejdioase ale curenților nouă, se frământă neodihnit, în vreme ce cârmuitorii ei se silesc din reputeri să o ducă la liman bun. Ce e mai firesc, decât ca în aceste vremuri de furtună să ne întoarcem și noi privirea la acelaș Isus, către care s'au întors apostolii. Ei l-au avut în corabie, îl avem și noi, confundat în somnul său euharistic din chivot. Apostolii l-au trezit cu strigătele lor, noi încă avem să ne grupăm în jurul lui Isus celui din sf. Euharistie prin strigătul nostru după ajutor. *Să-l trezim!*

Căci, dacă e adevărat ce a zis el, că „Fără de mine n-
măica nu puteți face”, — tot așa de adevărat este celalalt cuvânt al lui: „Iată, eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul
veacului” (Mat. 28, 20).

E lipsă dară de-un *cult euharistic*. Aceasta e o cerință de vieță pentru noi; e o condiție, fără de care vieța noastră bisericească e o floare crescută în umbră și răceală, fără să aducă rod. Da, cultul euharistic pentru noi e o *necesitate*.

Este oare îndreptățit însă cultul euharistic? Are el drept de existență? — Dar ce este oare sf. Euharistie? Noi știm și credem, că sf. Euharistie nu este altceva decât însaș prezența reală și substanțială a lui Isus Hristos sub speciile pâinii și a vinului. El e de față în sf. Euharistie cu întreaga sa natură dumnezească și omenească: Dumnezeu și om într'o persoană. Dacă se știe odată acest lucru cu o siguranță mai mare, decât ori ce siguranță pe lume, cine va fi îndrăz-

nețul, care, crezând aceasta, să afirme, că cultul euharistic nu e îndreptățit?! Cine va stîrbi drepturile lui Isus Hristos — Dumnezeu la semnele de cult deosebit, care îi compete pe tronul său euharistic? El așteaptă, cere, pretinde dela noi, să nu uităm nici odată, cu cine avem de-a face. El vrea, ca întregă purtarea noastră față de el și ținuta noastră în prezența lui să fie normată de aceea credință vie, că el e de față și urmărește toată vibrarea gândului nostru și toată mișcarea noastră. Dorește deci, să fim față de el sinceri, loiali, neprefăcuți, smeriți și supuși. Dorește, ea fiind el însaș sfîntenia, cu sfîntenie să-l tratăm; cu mâni curate să-l atingem, cu buze curate să-l primim, în suflet curat să-l introducem. — De aceea zice și sf. Ioan Gurădeaur: „Cât de neprihănit trebuie să fie cel ce gustă aceasta jertfă; cu cât trebuie să întrecă în curățanie ori ce strălucire de soare mîna aceea, care împarte trupul acesta, gura, care se umple de acest foc spiritual și limba, care se înroșește de acest sînge înfricoșat“ (Hom. 82. d. Mat.). Dorește Isus mai departe, și are tot dreptul să aștepte dela noi, cu deosebire dela preoții săi, să-l cercetăm în singurătatea lui, să-l adorăm împreună cu nevăzutele cete îngerești, să ne rugăm lui, să-l dorim cu iubire, să-l îmbrățișăm cu dor, și — tocmai fiindcă petrece între noi, cași într'un exil, să nu ne despărțim cu inima nici odată de el. Altfel, ce folos avem de credința, care nu se roagă, nu iubeste, nu se închină? O astfel de credință e vană, e moartă; aici pe pămînt e mută, dar în iad va blăstăma. O astfel de credință se cumpără și se vinde, precum cer interesele lumești. Părintele William Faber zice într'una din scrierile sale: „Nu se poate o dovadă mai sigură despre trîndăvia noastră spirituală, decît aceea, cînd în fața sf. Taine gîndirea noastră rămîne inertă și mută, și cînd aceasta ni se prefăce pe nesimțite în obicei... Oare nu trebuie la constatarea unui așa lucru, să exclamăm cu groază: Oare cred eu într'adevăr toate acestea?“

Câte prilejuri avem noi preoții, — să dăm dovadă despre cultul nostru euharistic! Credincioșii noștri convin, durere, mai rar cu Isus euharisticul, dar noi preoții suntem într'un contact nemijlocit și constant cu el. Și, dacă ori și ce om cult e dator să observe regulile bunei cuviințe, și să dea fiecăruia respectul, ce i-se cuvine, oare putea-va să rămîna nevinovat un preot, care se apropie de Isus, deschide chivo-

tul, îl i-a în mână sa și-l poartă la morbos, fără să-i dea vre-o atențiune și fără măcar să gândească pe-o clipă, pe cine duce cu sine și cum îl duce.

Pentru a satisface cultului, cu care datorim sf. Euharistiei, nu e îndestulitor nici amestecul acela vag și nelămurit de credință, evlavie și reverință, pe care îl simțesc anumiți preoți, când vin în contact cu sf. Taină. Unde ajungem cu acest cult șubred și ofilit? Acolo, că între noi și între Isus nici când nu se poate lega acel contact viu și nemijlocit, care este între viță și mlădiță, și prin urmare rămânem seci și fără viață sufletească mai conștie. Ajungem acolo, că uneori ieșim din biserică grăbiți, cu gândul aiurea, fără să-i dăm lui Isus măcar o fugitivă atenție de rămas bun. Ajungem în aceea stare sufletească, care în graiul scriptural se numește „nici cald, nici rece“, și care atrage după sine amenințarea lui Dumnezeu: „voiu începe a te lăpăda afară din gura mea.“ Un astfel de preot nu se simte fericit în prezența lui Isus, nu are nimic, să-i spună, nu-i simțeste lipsa, pentru ce nici nu-l cercetează. Și pe când în cuvântările sale, și în ținuta sa externă e încă tot „omul lui Dumnezeu“ (I. Tim. 6, 11), înaintea lui Isus e deja un străin, un mercenar, un om de carieră. Iată o viață de minciună! Adevărul, marele adevăr al prezenței lui Isus în sf. Euharistie trebuie trăit, trebuie tradus în viață! Viață sufletească conștie și înălțată fără Euharistie nu este. Cultul euharistic e necesar pentru o astfel de viață. Partea culminantă a acestui cult este cuminecarea, despre care zice Isus, că cel ce se cuminecă, are viață, iar cel ce nu se cuminecă „nu va avea viață întru el“. Dacă biserica este trupul cel viu, sf. Euharistie este inima acestui trup, care aruncă sângele la periferii. Despărțește un membru de organismul său, și, lipsit de viața inimii, se va usca. Dacă biserica este o împărăție, Isus euharisticul este soarele ei. Fără lumina și căldura acestui soare, toate se vor ofili și se vor usca. Toate mișcările și instituțiile omenești fie misiuni sau exerciții, fie asociații sau reuniuni, fie instituții caritative și sociale, numai în solul sf. Euharistiei își vor putea ajunge creșterea și deplina lor înflorire. Mișcările și instituțiile isvorite din idol pur umanitar adeseori sunt numai o întâlnire vremelnică și fericită de interese. Instituția stă sau cade cu acele interese. Mișcările hrănite din sfânta Euharistie însă ajung la o înălțime nebănuită și sublimă, pentru că

tochmai virtuțile sociale, pe cari se întemeiază în mod trainic ori și ce mișcări și instituție, se învață numai în școala sf. Euharistii. Aici aflăm pe Acela, care a zis: „Cel ce face voia Tatălui meu, carele este în ceruri, acela este fratele meu și sora mea și mama mea“. (Mat. 12, 50). Aici învață omul să fie sincer, modest, credincios în lucrurile sale, desinteresat, voios, perseverant. Aici învață omul să fie cu adevărat mare, prin jertfirea de sine. Fără jertfă, fără lăpădare de sine nu există suflet mare, adevărată nobleță de simțire. Intre mucenicie și sf. Euharistie e legătură strânsă. Și fiindcă vieța preoțască, plină de jertfe și abnegațiuni e o necurmată mucenicie, ea trebuie să se nutrească din sf. Euharistie, din cultul euharistic. Acolo în fața altarului, în ceasul liniștit al adorației, sufletul preoțesc își uită de lume și de toate luptele și durerile ei, căci și-a găsit loc de odihnă. „Cât sunt de iubite corturile tale, Doamne al puterilor!“ strigă cu psalmistul (Ps. 83). Aici îi se vindecă ranele pe cari păcatul i-le-a pricinuit; aici își aprinde din nou făclia pălpâindă a iubirei și zelului său preoțesc; aici se plămădesc și se întăresc gândurile și hotărârile mari ale acelui eroism biruitor de lume, pe care lumea nu-l poate pricepe. Din această școală au ieșit sfinții, îndrumători puternici ai vieții sufletești. Nici unul dintre ei n'a fost, care să nu fi arătat cel mai smerit, cel mai cald și cel mai aprins devotament față de sf. Euharistie. Aceia nu s'au amăgit pe sine înșiși cu impresii fugare de credință și cu evlavie bolnavă, ci și-au forțat credința la acte sublime de iubire, la priveghieri de nopți întregi în fața sf. Taine, la jertfe mari și suferințe grele, răbdate pentru tainicul lor prierin din chivot. Aceia au știut ce însemnă cuvintele sf. Pavel: „De s'ar și strica omul nostru cel din afară, iară cel din lăuntru se înnoiește din zi în zi“ (II. Cor. 4, 16), și „Cel ce se lipește de Domnul, un duh este cu dânsul“ (I. Cor. 6, 17).

Acum să ne întoarcem la noi înșine. În smeritele noastre bisericești de pe sate e de față acslaș Hristos, pe care îl adoară toate veacurile, în aceeaș Taină, în fața căreia de bucurie au ris martirii, s'au înflăcărat sfinții, rîuri de lacrimi au vărsat păcătoșii; înaintea căreia și astăzi mii și milioane de suflete se prostern în adorare. Aceeaș Taină: prilej de atâta bucurie, înflăcărare, mângâiere, dulceață, tărie pentru alții, pentru biet poporul nostru, în multe locuri, e numai cuminecătura, care o primește, după obicei, la Paști și în

stare de morb, ca să nu moară necuminecat, în colo — în biserică tăcere, singurătate, părăsire, adevărată sihăstrie pentru întemnițatul Isus, iar în sufletele credincioșilor ignoranță, egoism, rătăcirii și păcate.

În împrejurările grele de acum mai ales, starea aceasta trebuie să se curme, dacă dorim, să trăim. Isus s'a pus cu totul la discreția preotului, la glasul căruia s'a și coborât din cer. El se lasă purtat înapoi și în colo, așezat într'un loc sau altul, introdus în un suflet sfânt sau într'unul păcătos. Preotul poate face ce vrea cu el; poate să-l ascundă în întunec, sau poate să-l scoată la lumină; poate să-l așeze într'un chivot splendid, sau într'o cutie murdară de lemn ori de hârtie. Dacă el este atât de mășter tratat în sinul poporului nostru, nu cumva suntem de vină noi preoții, cari am purtat cheia chivotului? Oare nu am fost chiar noi atât de apatici și nesimțitori în fața sfintei Taine, ea și când am fi în fața unui lucru neînsuflețit? Nu cumva credința noastră a fost prea slabă? Nu avem noi înșine, ca păștori sufletești cea mai mare lipsă, de a fi în strânsă legătură cu marele Păștor euharistic? Oare nu bat valurile primejdiilor și ale ispitelor de tot felul corabia bisericii și a sufletului nostru? Și noi tot nu strigăm la Isus, tot nu-l trezim din somnul său euharistic! În cine ne încredem? În știința noastră? În destoinicia și zelul nostru? Iubiți, Frați preoți! „De n'ar zidi Domnul casa, înzădar s'ar osteni cei ce o zidesc!“ Înzădar vom face eforturile cele mai mari, ca să primenim viața noastră preoțască, viața credincioșilor și viața bisericii întregi, fără cultul fervent al sufletului preoțesc către sf. Euharistie, nu vom izbuti, căci din adâncul chivotului necontonit resonă un glas lin și tainic: „Eu sunt viața, voi mlădițele. Cel ce rămâne întru mine și eu întru el: acesta va aduce roadă multă, căci fără de mine nimic nu puteți face“ (Ioan 15, 5).

Prin promovarea cultului euharistic la noi nu am imprumutat dela nimeni nimic. E drept, că în biserică apusă cultul euharistic e în plină înflorire, dar trebuie să știm, că cei mai vechi și mai înflăcărați propagatori ai acestui cult au fost chiar marii sfinți răsăriteni, cu deosebire sf. Ioan Gură-deaur, căruia pentru aceasta biserică i-a dat numele de „Doctor euharistic“. Nu avem deci, decât să mușiem faclele iubirii noastre euharistice în tradiția vechei biserici orientale, și să reluăm firul întrerupt al adorațiilor. Iar dacă pentru

preoțime „Asociația preoților adoratori” e cea mai potrivită, în scopul acesta, să se știe, că întemeietorul acestei asociației, deși n'a fost fiul ritului grecesc, a fost totuși un francez de rit latin, Părintele Iulian Eymard, — deci tot om de-al nostru. Spiritus flat, ubi vult, fără deosebire de rit. —

Să ne strângem deci rândurile, să le sporim și să intrăm cu toții în organizația, ce o avem, să ne adunăm în jurul sf. Euharistiei, juruindu-i credință neștrămutată și devotament până la moarte. Deacum înainte se cade, ca ei să crească și noi să ne micșorăm. —

P. AUGUSTIN A. POP.

O. S. B. M.

Glăsuț vremeii.

Frământările extraordinare, prin cari a trecut Franța în războiul mondial, a silit-o să facă eforturi supraomenești. A strâns sub cutele steagului trișorilor tot ce avut, și a muncit din răzputeri, cu dărză încredere, că Dumnezeu nu poate să o părăsească, doar nu ea a fost, care a declarat războiul, pe care nu-l pregătise de loc. Când încercările au fost mai grele, nobila națiune, care, cu toată ruptura politicianilor, rămăsese cu tot sufletul alipită de Roma, din izvorul neseecat al bisericii și-a luat puterea de rezistență. Generali, mulți, și alți ofițeri, de toate categoriile, se întreceau cu soldații de rând în primirea sfintelor taine. Dacă era câte unul, care spunea înainte de război, că Franța a rupt-o cu biserica, preoții intrați în serviciul militar, ori ca soldați combatanți, ori ca mobilizați la crucea roșie, ca preoți militari din oficiu, ori ca benevoli, întovărășind trupele pretutidenea, s'au putut convinge, că poporul francez, cu foarte puține excepțiuni, e creștin până în măduva lui.¹⁾

Războiul s'a sfârșit cu bine, și lumea se apucă de lucru, de muncă foarte grea. Nu sunt de vindecat numai rănilor războiului, deștăl de adânci și ele; ci trebuie asanat totul, căci relele de mai înainte de război, în acest crâncen măcel s'au

¹⁾ Cine dorește, să se convingă despre acest lucru, să citească impresiile preoților mobilizați în cartea publicată de Léonce Grandmaison, Impressions de guerre de prêtres soldats, care, publicată în editura lui Plon-Nourrit et Cie la finele anului 1915, în 1916 ajunsese deja la a 6-a ediție.

văzut ca și când ar fi fost puse sub obiectivul microscopului. Jertfele mari în oameni și bani nu pot fi răsplătite decât numai prin o viață mai fericită, mai cinstită. Pentru pregătirea acestei vieți sunt chemați să-și ridice glasul toți aceia, cari, în decursul ultimilor ani nu s'au ascuns în dosul frontului, nu și-au adunat nici o avere, ci și-au făcut datoria cu toată puterea. Aceștia sunt datori să-și desvălească sufletul și să arate toate argumentele, cari susțin convingerile lor, ce le impun sacrificii.

Cu toții deci la lucru, dela vlădică până la opincă. Episcopilor le revine o sarcină atât de onorabilă în restaurarea țărilor, căci ei sunt cei mai desinteresati și mai clar văzători propovăduitori ai adevărului. Episcopii sunt datori să dea îndrumări clerului, care nu poate sta cu mâinile în sân, ci e dator să-și dea seama, de situația de astăzi, dacă ține la biserică și la neamul său. Bolșevismul rusesc a arătat, ce nenorocit e un popor fără de credință. Trebuie deci întărită biserica, izvorul credinței.

În acest sens a publicat o circulară foarte frumoasă episcopul Tissier de Châlons, care, presupunem, căci vremea din urmă ne-a rupt prea tare de Franța, ca să putem afirma precis, pare că a fost și el mobilizat ca preot militar, și astfel se întoarce din tranșee cu multă experiență și cunoscător al nevoilor, pe cari le-a văzut la tovarășii săi de arme. El strigă cu glas mare către tot clerul, dela cel mai mare și până la cel mai umil capelan de după spatele lui Dumnezeu, să-și dea seama de împrejurările zilei de azi, să înțeleagă glasul vremii și să nu-și acopere nimeni lenevia cu nici un fel de scuze. Scrisoarea episcopului e cât se poate de frumoasă și foarte potrivită cu cerințele actuale. Ea va fi o bună învățătură pentru ai noștri toți. Noi vom putea să ne dăm seama, cât de serios își socotesc alții răspunderea și cu câtă îndrăzneală muncesc. Scot din ea numai unele părți, după excelența revistă pariziană „La Documentation catholique” (Anul I. Nr. 1—2, p. 3—6).

„Apostolatul modern cere tuturor preoților, chiar celor mai distinși, o tactică precisă și o strategie profesională, adevărată peste tot o prenoire a vechilor metode. Noi nu ne putem lăuda cu toții cu darul lui Ioan de Ars, care, deși student foarte slab în teologie, a fost unul din cei mai excelenți păstori sufletești. Ne vor folosi însă foarte mult cunoștințele și

iscusița câștigată. Faptul, că episcopul te-a hirotonit preot, presupune, că ai calitățile necesare, dar nu ți-le dă. Nu e nici un lucru mai primejdios decât a crede, că numai prin faptul, că ești hirotonit, chiar că ești preot bun, ai avea și toate aptitudinile necesare pentru împlinirea datorțiilor. Orice slujbă reclamă o pregătire deosebită, intelectuală și socială, și nu ți ajunge știința, mai ai nevoie de experiență și de destoinicie. Pentru a le putea avea, trebuie să studiezi ani îndelungași acelaș lucru, și în mai multe rânduri, trecând prin mijlocul greutăților de toate zilele, din cari scânteiază lumina, și cari asigură în fine succesul, nu așa de mult geniilor, cât mai sigur celor ce muncesc cu răbdare.

„Printre preoții tineri și mai înaintați în vârstă se găsesc mulți, cari la aceste observații răspund, că ei sunt destul de bine pregătiți pentru a putea face față situației și confundă șgomotul ce-l fac cu binele, ce ar trebui să-l facă, urmând metodele oamenilor pricepuți. Nici un lucru improvizat nu ține multă vreme. O spun aceasta pentru operele de pietate, cari sunt o primejdie în mâinile celor temerari..., și trebuie să o spun mai cu putere despre operele sociale, a căror știință rău precizată furnizează materialul necesar pentru atâtea interpretațiuni diverse și dă ocazie la atâtea direcțiuni false. Dacă se înșeală cei abili, cu cât mai vârtos nu se încurcă și nu se vor înămoli cei necunoscătorii!

„Greșala șefilor nu e nici odată numai personală. Tot poporul suferă pe urma ei, uneori foarte dureros. De aici vine datoria, sau mai bine zis: necesitatea impetuoasă de a cere ștutul oamenilor înțelepți, atât la discuțiile teoretice, cât și când e vorba de a lua măsuri în practică, de câte ori se agită organizarea tinerimii, a presei, sindicatelor, profesiunilor, societăților, și aceasta sub primejdia de a îndura mari pagube. Orice boacănă, stângăcie și temeritate e o deviațiune, care încetinează activitatea generală și, din un punct de vedere, turbură ordinea publică. Sunt inițiative imprudente, cari aruncă discreditul asupra fiecărei organizațiuni catolice, pentru că oamenii nu au voit din trufie, ori n'au putut să se oprească. Conducerea fiecărui suflet în particular însă reclamă o precizie de tact special; iar povățuirea grupurilor de suflete pretinde o delicateță extremă, care nu se poate avea decât din lumină și prudență.

„Din acest punct de vedere particular, eu binecuvintez războiul, care, amestecând pe preoți într'o confuzie poate străină, v'a dat prilejul să faceți cunoștința cu suflete, cari v'ar fi scăpat pentru totdeauna, suflete drepte ori sucite, cari desvăluindu-și toate prejudițiile, toate ingenuitățile, și câte odată, fără îndoială, toată răutatea lor, v'au inițiat într'o lume închisă până astăzi, căreia voi nu-i cunoșteți nici nevoile, nici suferințele, nici aspirațiunile. Această lumină, căzută din omenire asupra inexperienței voastre, v'a putut fi o pregătire minunată pentru apostolla de mâine, pe care veți trebui să o perfecționați, continuând de a privi în jurul vostru cu îngrijorare, în loc de a merge cu ochii închiși în o societate cu totul nouă, cu idei obstinat oprite asupra metodelor pastorale, cari și-au trăit traiul și azi nu se mai potrivesc.

„Cu ajutorul lui Dumnezeu, voi vă întoarceți dela războiul convinși pe deplin, că organizațiile ascetice și sociale nu sunt o trănecăneală administrativă, ci o necesitate pentru a putea obține biruința. Eu îmi dau bine seama, că aceste metode noi zăpăcesc puțin în obiceiurile lor pe bunii preoți de demult, cari n'aveau decât să aștepte pe oaia cea rătăcită, destul de bine instruită din tinerețe pentru ca să între dela sine, în marile ceasuri ale creștinătății, în stapl. Astăzi, dată fiind indiferența publicului, preotul nu e numai păstor, ci trebuie să fie și vânător; el are nevoie de multe abilități în exercițiul vocațiunii sale, căci curentul nu mai îndrumază sufletele spre Hristos. Nu le mai poți duce decât prin cursele luminii și ale râvnei.

„Cei ce vor să se desvînovătească de ce nu riscă ei nimic și nu vor să-și împlinească datoria, lasă brațele să le cază jos și strigă desperați: „Nu e nimic de făcut! Răul e prea adânc înrădăcinat, pentru ca să-l mai poți smulge. Ignoranța secolului este ireductibilă“. Aceasta e doctrina celor leneși, pe care trebuie să o sbiciuim pe toate căile. Însă care e omul să nu poată câștiga, cu ajutorul lui Dumnezeu, astăzi un suflet, și mâine altele? Familiile creștine și parohiile nu s'au format din suflete câștigate unul după altul? Dar trebuie să te învoiești a întrebuința armele timpului tău. Unele rămân bune pentru totdeauna, dar singure nu ajung. Tunurile noastre de 75 au fost admirabile; aceleași și rămân, dar ele au trebuit să fie întărite cu tunuri grele. Puștile noastre Lebel semănau moartea cu miile, dar, ca să biruim, am avut nevoie de mi-

traliere. Fortărețele lui Vauban păreau inexpugnabile, și totuș ele au fost înlocuite cu tranșee simple. Așa este și cu tacticele noastre și cu mijloacele de luptă apostolică.

„Esențialul în luptele, ce fataf ne așteaptă a doua zi după pace pe noi lucrătorii bisericii militante, nu e atât arma, cât mai mult soldatul; mai puțin poate calitatea metoadelor, ca promtitudinea luptătorului. Ori cari ar fi calitățile și iscusințele noastre, noi nu trebuie să ne mai lăsăm să fim surprinși și să mai fim luați pe dinainte, cum a fost până acum așa de multeori. O societate amărită, deși victorioasă, nu ține cont de năcazuri și griji, ci așteaptă interes, lumină și dragoste. Ea se va alipi de acela, care o va ști câștiga cu acest preț, pe care ea îl caută. Așa de oboșiți, cum vă întoarceți voi dela războiu, obișnuiți cu atâtea lipsuri, voi simplii samaritani ai răniților de pe calea veșniciei, nu vă gândiți să vă recreați, nu întrebuințați timpul vostru pentru a vă reface și a completa căminul vostru, poate distrus; ci, având datoria să schimbați vestonul albastru al devotamentului față de patrie cu reverenda neagră a sacrificiului, haideți, alergați, fără întârziere, la sufletele părăsite, cari vă întind mâinile, și la inimile pervertite, cari poate vă resping încă, la toate acestea suflete franceze, necunoscătoare, ori vinovate, cari cer lumină și pânea vieții. Altfel, dacă voi nu sunteți gata, dacă întârziati, văzând de daraverile voastre, vor veni lupii și vă vor lua pe dinainte; sectarii, cu toată uniunea sacră, vor forța ușa staulului, și voi, rămânând păstori fără de oi, și uneori chiar fără de biserică, veți fi reduși la gemetele deșarte ale celor învinși, la atitudinea strivită a veșnicilor paria, cea mai deplorabilă dintre toate, pentru că ea e declarația și primirea înfrângerii după câștigarea războiului, care putea să fie pentru voi izvorul unei renașteri creștine, pe care, împrejurările, nebăgate azi în seamă, nu o vom mai aduce nici odată.

„Competența apostolică, ori cât ar fi ea de bine servită de mijloacele întrebuințate la vreme, nu e încă garanța absolută a reușitei atâtea vreme, câtă e osteneală pierdută deajaba a unui lucru făcut din încăpăținare. În lucrurile noastre de mai înainte de războiu noi am suferit mai mult de împărțirea noastră, de fărâmițerile noastre, de imprăștierea noastră egoiste, decât de abținerile noastre și de contrazicerile opozițiilor noștri. În lagărul catolic și preoțesc, s'au găsit întotdeauna inițiative admirabile și devotamente sublime. Fiind însă izolate,

separate unele de altele, neascultând cu supunere de un cuvânt de ordine unic, ele s'au sfârșit foarte de multe ori în istoviri nenorocite, după ce au aruncat flacări, cari păreau, că o să renoiască lumea. Și fiecare, voind să îmbrățișeze prea mult, nu era suficient nici pentru împlinirea modestei sale datorii.

„Victoria tardivă a războiului, după atâtea jertfe înzădar oferite pentru dobândirea ei, a dovedit în chip peremptoriu, că numărul soldaților singur nu e rațiunea triumfului, ci numai aceasta se poate numi superioritatea reală: coordonarea sforțărilor sub voința unui cap, care vede totul și conduce trupele cu autoritate. Acelaș lucru se poate spune exact și despre soldați. Ori cari ar fi bătăliile, pentru a le câștiga, trebuie un consemn universal, care să tragă drumul și o disciplină totală, care să-l urmeze. Una ori alta, ieri ne lipsea prea mult din organizațiile noastre de restaurare religioasă.

„Capii au șovăit în comandament, dibuind pe drumul, ce trebuiau să-l apuce. Ei nu au găsit cu ochiul destul de limpede calea biruinței, ori nu au tras cu mână destul de sigură drumul spre biruință, care e sigură, când o cunoști și ai apucat spre ea sub povăța cărmuitorilor competenți. De altă parte era o apucătură de a nu face nimic și de a critica totul la marginea sobei, de a visa totdeauna alte scopuri, superioare realităților posibile și sfătuite ca etape ce erau mai întâiu de atins. Astfel, din pricina, că nu ne înțelegeam pe întreg frontul religios, nu puteam reporta decât avantaje locale și parțiale, cari puteau fi apreciate, fără îndoială, ca nădejdi de un bine mai mare, dar cari nu schimbau nici odată situația publică, ușor fiind reduse, prin izolarea lor, de o opoziție puternică, ce nu simțea rezistență generală.

„În urma decepțiilor de dinainte de războiu, ajunseseam la convingerea, că e de o necesitate absolută organizarea catolicilor și o ierarhie puternică a tuturor operelor de restaurare socială... Fiți gata de a continua mâine în un sens dat și pe deplin supuși ierarhiei, însemnările începute, dacă doriți ca snopi de suflete să recompenseze ostenețele voastre. Trebuie să vă desbărați odată de idea falsă, că numai operele cari sunt ale voastre, chiar dacă ar părea a fi încununete de succes, ele singure ar putea reface o societate, sau chiar o parohie. Mântuitor într'adevăr e numai acela, care, mai pe sus de toate individualitățile, e catolic sau universal în deplinul

înțeles al cuvântului. A lucra pentru sine și prin sine, după mintea sa strălucită, nu poate produce nici când un ce bun și durabil, poate nici chiar real.

„Eu știu foarte bine, că multe din inițiativele acestea particulare au avut vreme îndelungată drept scuză împrejurararea, că nu era cine să dea directiva. Simțând râvnă în suflet, omul o cheltuia ca tirailor. Biată încercare fără de a ajunge la biruința decizivă! Ceasul acesta a trecut și astăzi șefii știu să înroleze în aceeaș armată pe toții voluntarii. Eu sper, că ei vor spune fără întârziere scopurile vieții religioase pentru vremea de pace, dorințele libertăților noastre, cererile legitime ale drepturilor noastre, ale dreptelor reparațiuni pe cari trebuie să le așteptăm dela ostracismele îndurate până acum. Ici și colo au și început a se ridica glasuri autorizate pentru a formula doctrinele salvării naționale și pentru a demarca linia de conduită atâta pentru singuraticii indivizi, cât și pentru popoare întregi. Invățătura lor, hotărîtă, bine cumpănită, se va preciza și mai bine și va crește în măsură ce va îmbrățișa toate nevoile și se va consolida, adunându-le toate la un loc. Se vor expune, cum trebuie, detaliile și sinteza, cu cuvântul și prin tipar, care e astăzi cea mai puternică forță omenească și mai cu zor de organizat, pentru ca să se poată ocupa de toate chestiunile grave, ținând seamă mai pe sus de toate de opinia catolică, care nu va mai putea să rămână surdă la strigătele de chemare ale comandantilor, — și va ținea cont și de opinia adversă, ca aceasta să nu mai uite, că sunt drepturi eterne, confirmate de războiu, pe cari noi nu le vom lăsa să fie călcate în picioare.

„Să fiți siguri, că episcopul vostru se va face ecoul în-înțocat al oricărei doctrine și propagandistul sânguincios al oricărei mișcări, ce i-se va prezenta de oameni pricepuți, a căror scop e restaurarea credinței. Războiul i-a dat lui o catedră, de pe care a avut rara fericire de a slugi în fața mulțimii, în afară de nevoile ocazionale ale patriei, și toate principiile mari religioase și sociale, pe cari se bazează societățile. El va continua, independent, să vă dea consemnele necesare, la vremea lor, fiind foarte fericit, că se poate alătura la inițiativele altora; însă foarte hotărît de a lua în sfera sa de activitate, în afară de orice politică, care nu atinge interesele vitale ale bisericii, deciziunile și atitudinile apostolice, cași pot să scoată la biruință sfintele noastre cauze creștinești.

„De acum, el vă semnaleză între revendicațiunile conștiinței catolice minimul de dreptate, ce trebuie obținut, care, cu moderațiunea sa, va uni pe toți oamenii înțelepți: un statut legal, care, lăsând la o parte alte considerațiuni, să acorde bisericii dreptul de a poseda, ca o răsplată a loialismului ei; reluarea legăturilor diplomatice cu sfântul Scaun, tot atât de necesară pentru interesele franceze, cât și pentru cele bisericesti; libertatea de a învăța acordată tuturor cetățenilor — bărbaților și femeilor, cari au diploma necesară — pentru toate gradele de învățământ, sub controlul statului; repartizarea în chip proporțional cu numărul elevilor a subvențiilor publice la toate școlile înființate în mod legal; libera educație a copiilor pentru toate familiile, fără teamă de represalii; dreptul bisericii de a preda învățământul religios în toate școlile primare publice, cum și în colegiile și liceele statului, după placul familiilor, cari îl cer.

„Plecați, fraților, urechile voastre cu băgare de seamă la acest program de acțiune, și, ca să-l puteți realiza, la vremea lui, mobilizați toate dorințele voastre, toate voințele voastre, și, de pe acum, toată influența voastră. Căci pentru a fi gata la ceasul oportun, e necesar să fi prevăzut de multă vreme obiectivele de atins, să fi examinat mijloacele, ce-ți stau la dispoziție și să fi socotit șansele, privind cu îndrăzneală în față riscurile, ce le poți avea, și sacrificiile, ce trebuie să le faci.

„Și când veți lua cunoștință de societatea, care are să sfârșască războaiele, voi veți întreba și de Dumnezeu, fără de care, cu toate încercările omenești, nu există reînviere durabilă. De geaba veți ști totul și veți fi gata să faceți orice, să faceți orice, să împreunați competența cea mai abilă cu organizația cea mai înțeleaptă, dacă Dumnezeu, inspirând căile voastre, nu va fi muncitorul, care lucrează prin mâinile voastre.

„Prin rugăciune, El transformă sufletele, de aceea, dela Dânsul se cade să cerem ceasul potrivit și forța, voința și mijloacele, știința, sfințenia și disciplina, cari asigură reușita. Restul, poate, să și-se pară greu și să întârzie prin piedeci de invins pregătirea. Nimeni nu se face sfânt într'o zi; nu poți ajunge director eminent la nici o organizație prin o singură experiență; poți să fii soldat în totdeauna, dar ca să formezi o armată, aceasta mai depinde și de alții. E ușor pentru oricine — dacă își face fiecare datoria — să fie un slujitor fo-

lositor, apostol, și chiar cuceritor, dându-se cu totul lui Dumnezeu...”

Vieța bisericească din Franța, cu toată persecuția de până aici, e mult mai puternică decât a noastră. Oamenii se ocupă de probleme mult mai generale și mai adânc tăietoare în viața credincioșilor. Episcopi și preoți se gândesc așa de puțin la sine, de cumva nu e o infamie ceace comit, zicând, că se gândesc, câtuși de puțin, la nevoile lor. Toată viața lor e preocupată de ridicarea morală și materială a credincioșilor. Ei sunt foarte săraci, dar pe urma lor trag credincioșii foarte mari ajutoare. Puterea lor sunt organizațiile, „oeuvres”, cari dacă nu au nimic din disciplina de fier a Germanului, au foarte multă căldură latină, multă însuflețire, alipind pe oameni de biserică cu toată tăria.

Întărirea acestor organizații, cari la noi lipsesc cu desăvârșire, căci puținul ce avem e improvizație și nu trăiește, ci numai chinuiește, doar omul care trăiește, muncește cel puțin opt ceasuri la zi, și sporul lui se vede, iar la noi nu vedem nici un spor real din organizații, zic, întărirea acestor organizații, coordonate și îndreptate de o puternică falangă de oameni cu minte și cu inimă, trebuie să ajungă la biruință. Numai cu rezolvirea trebilor, ce și-se arată ele în drum, nu faci lucru mare. Aceasta nu e pastorație, căci atunci și Petru, și Pavel, și toți apostolii, ar fi trebuit să aștepte în Ierusalim, să le treacă, pe cum se dapână filmul, înaintea ochilor toată lumea, ce doriă să se încreștinească.

Povețele episcopului Tissier sunt memento pentru noi: nu ajunge ce am făcut până acum. La reînvierea neamului nostru se cere o muncă mai cu zor, mult mai îmbelșugată ca până aici. Ne trebuie organizații preoțești și mirenești, în cari să se întâlnească toți oamenii de bine, cari cred, că puterea lui Dumnezeu e mai mare decât a oamenilor, și cari doresc din tot sufletul să-și ridice neamul în rândul celor mai de frunte popoare. Aceste organizații vor trebui să țină piept „afacerilor” și „învărtirilor”, făcând să intre și în sânge, că om într’adevăr cinstit e acela, care nu se teme de pedeapsă, ci de Dumnezeu, care îi vede și tainele inimii!

Congresul nostru preoțesc va trebui să închiză ochii la o mulțime de mizerii, ce le îndurăm noi, și să se gândească la ceea ce suntem datori să facem pentru consolidarea morală a credincioșilor noștri. El va trebui să arate în fața în-

tregului neam, că preoțimea română unită, care a introdus curentul românesc în biserică și a luptat din răputeri pentru apărarea poporului românesc, în aceste zile, și foarte însemnate și foarte grele, își dă foarte bine seama de datoria, ce-i incumbă. Urmând pilda atâtor vrednici frați, ea trăiește, în lipsuri și sărăcie, ca să ferească pe credincioșii săi.

De sigur, că preoțimea are multe doleanțe juste. Nu mai putem fi cu o mulțime de lucruri de până astăzi. Cele mai arzătoare vor trebui să capete soluțiile necesare încă acum. Dar ceea ce ne arde la deget, e întărirea credinței în popor, vărarea acestei credințe vii în măduvă și în oase, ca să treacă prin noi un aer de cinste și de activitate superior celor de până aici. Inceștinarea de sus până jos, în capite et membris, e cea mai mare operă, care ar putea consolida unirea națională și ne-ar putea asigura locul de cinste la gurile Dunării. A nu-și da seama de aceasta, a lăsa pe păstorii bisericesti să-și continue munca lor, așa de fărâmițată, și uneori așa de săracă în rezultate, toate foarte mici, înseamnă a nu cunoaște glasul vremii. Ar fi o rușine pentru întreg neamul acum, când tot ce e românesc, trebuie să se prezinte mai bine, decât în vechile cadre politice.

Dr. IOAN BĂLAN.

Samuil Klein concurent la episcopia unită a Orăzii-mari.

După moartea episcopului orădan Ignatie Darabant (31 Octombrie 1805) vestitul și harnicul călugăr blăjan, pe-atunci censor al cărților românești, cari se tipăreau în tipografia universității crăești din Buda, trimite Curții vieneze o petiție întărită cu o mulțime de adnexe, în care cere să fie așezat în fruntea episcopiei vacante. Petiția este interesantă pentru că autorul își înșira meritele și ar fi și mai interesantă, dacă ni s'ar fi păstrat și adnexele cari cuprindeau informații importante privitor la studiile și activitatea sa literară. Cererea lui Klein nu a fost ascultată ci în fruntea vladiciei unite a Orăzii mari a fost așezat un alt blăjan, Samuil Vulcan, unul dintre cei mai mari binefăcători ai culturii române în părțile primejduite bihorene.

Petiția lui Klein e de cuprinsul următor:

Maiestate sacratissimă cesaro-regească și apostolică.

Subsemnatul, fiind Scaunul episcopesc gr. catolic al Orășli-mari vacant în urma morții lui Ignatie Darabant, se roagă prea umilit să Vă milostiviți a-i conferi lui amintitul Scaun episcopesc și asta să o faceți din motivele următoare.

1. Pentrucă e născut din familie nobilă, care a dat o mulțime de bărbați distinși și binemeritați pentru patrie și biserică, cum a fost unchiul său Baronul Ioan Klein episcop al Făgărașului și consilier. al strămoșului Maestății Voastre, al împăratului Carol VI, apoi tatăl, moșul și unchii săi toți au fost protopopi, parohi și în oficii politice, comitatense și camerale câștigând dignitățile acestea prin meritele și serviciile făcute patriei și bisericii.

2. Pentrucă și-a terminat studiile atât cele filosofice cât și cele teologice și canonice (de drept canonic) în vestitul institut unguresc Pazmaneu cu atâta zel încât a obținut nota primă, cum dovedesc atestatele adnexate sub A.

3. Reîntors din colegiul Pazmanian a funcționat ca profesor de filosofie, de Scriptură și teologie dogmatică, cum o dovedesc atestatele de sub B.

4. În decurs de patru ani a fost duhovnic și prefect de studii în colegiul catolic de rit grecesc sf. Barbara din Viena, unde a dovedit o purtare atât de bună încât a fost recomandat în numele M. Sale prin cancelaria aulică Transilvană episcopului, să-l facă profesor de studiile mai înalte sau asessor consistorial, cum se vede din decretul numitei cancelarii adnexat sub C.

5. În biserica catedrală a Făgărașului a purtat cea mai înaltă slujbă dintre slujbele bisericilor catedrale și anume aceea de mare eclesiarh cum, o dovedește protocolul episcopesc de sub D.

6. Pentrucă e călugăr de fundație regească, și astfel conform bullei papale și dispozițiilor ritului grecesc are rangul de canonic, de-oarece în eparhia Făgărașului nu există capitlu ca în biserica latină, cum dovedesc literele fundamentale ale episcopiei Făgărașului adnexate sub E.

7. Pentrucă mai mulți ani a fost predicatorul bisericii catedrale a episcopiei Făgărașului și a avut slujba de misionar al Silvaniei și a predicat și catehisat și în alte părți ale

Ardealului apoi, cu ocazia vizitației canonice făcute în părțile acele de răposatul Gregorie Maior a predicat poporului convertind foarte mulți din multe comitate la unire, cari și acum sunt statornici în credința adevărată, ceea ce se poate dovedi, dacă va fi lipsă, cu mărturisirile bărbaților de încredere și de caracter din Transilvania.

8. Când, conform dispozițiilor regești se căuta pentru slujba de censor român la tipografia universității din Pesta un bărbat adânc cunoscător al limbei, disciplinei și literaturii bisericil orientale, răposatul episcop al Orăzii Ignatie Darabant l-a recomandat M. Voastre ca pe cel mai învățat bărbat român.

9. Pentru că a scris multe opere nu numai folositoare ci și necesare pentru cultura poporului român și instruirea lui în lucrurile de credință și morală, dintre cari unele sunt tipărite iar altele din cauza lipsei de mijloace se păstrează numai în manuscris; a scris apoi diferite disertații în limba latină, a căror listă se adnexează sub F, dintre cari unele au fost tipărite și sunt citate chiar și din partea profesorilor vienezi. Dacă ar primi dela mila M. Voastre Scaunul și beneficiul episcopesc, are de gând a le tipări și pe acele (altfel l-ar durea foarte mult, dacă lucrările scrise cu atâta trudă nu ar putea fi consecrate binelui de obște) scrise toate pentru învățătura națiunii române, a cărei preoți, cea mai mare parte, nu cunosc nici o limbă afară de cea românească și de aceea nu-i mirare că nu numai mirenii ci și preoții sunt, cei mai mulți, simpli și necunoscători ai legilor divine și omenești, căci sunt lipsiți de cărți de învățatură și nu au nici chiar o carte de predici românească scrisă de un catolic, ci cetesc poporului predici scrise de necatolici pline de greșeli esențiale.

10. Fiind consistorialist pe lângă trei episcopi, Athanasie Rednic, Gregorie Maior și Ioan Bab, s'a ocupat cu afaceri consistoriale și episcopești, — a scris chiar și o lucrare despre praxa consistorială și astfel are nu numai cunoștințele teoretice ci și pe cele practice ale lucrurilor aparținătoare slujbei vlădicești.

11. Nu e lucru neobicinuit a ridica pe cineva din slujba de censor la demnitatea vlădicească, pentru că episcopul Gregorie Maior a avut aceeași situație, când a fost numit episcop al Făgărașului.

12. Nici faptul, că suplicantele e din eparhie străină nu poate fi piedecă, pentrucă răposatul episcop orădan Ignatie Darabant și canonicul și prepositul oradan Iacob Aron au fost din aceeași dieceză și din acelaș ord călugăresc, din care e și suplicantele (lucru obișnuit și în biserica latină).

Urmează apoi încheierea obicinuită, pe care cetitorii o înțeleg ușor din textul latinesc, ce urmează.

Dr. ZENOVIE PĂCLIȘANU.

Sacratissima Caeo Regia et Apostolica Majestas.

Infrascriptus cum per obitum proxime defuncti Excellm̄ Ignatii Darabant eppi g. r. catholici Waradiensis ejas sedes eppalis gr. r. de praesenti jam in vaçantiam reciderit Mattis Vrae Ssmae pedibus se adolvere praesummit humillime eatenus rogando, quatenus Vra Mattas praeallatam cathedram eppalem eidem clementer conferre dignaretur sequentibus ex rationibus.

1-mo. Quia est natus de nobili familia ex qua plures insignes viri de rege patria et ecclesia bene meriti fuerunt, qualis fuit patruus ejus L. Baro Ioannes Klein episcopus Fogarasiensis et Divi Caroli VI Imperatoris Mattis Vrae proavi Consiliarius, item parens, avus, patrei sui omnes archidiaconi et parochi, in politicis et comitatensibus ita quam et camera-ticis officiis plures constituti fuere, qui propter merita et servitia patriae et ecclesiae praestita talibus dignitatibus condecorari promeriti fuerunt.

2. Quia studia sua tam philosophica quam theologica et canonica Viennae celeberrimo hungarico in collegio Pazmaniano ea cum industria absolvit, ut edocentibus hic sub A. demisse adnexis testimonialibus litteris semper primam classem promeruerit.

3. Ex collegio Pazmaniano redux professorem philosophiae et subinde sacrae scriptorae atque Theologiae dogmaticae egit ut testantur assertiones philosophicae sub B.

4. In collegio generali gr. ritus Catholicorum Viennae ad s. Barbaram per quadriennium jam spiritualem jam studiorum praefectum tali cum sui comportantia egit ut nomine Suae Mattis Ssmae eppo tunc suo Fogarasiensi medio excelsae cancellariae aulico-Tranncae pro professore altiorum vel consiliario consistoriali in sensu ejusdem praelaudatae can-

cellariae hic sub C in advoluto existentis decreti, assummendo exhiberi promeruerit.

5. In ecclesia cathedrali Fogarasiensi officium et munus primarium inter dignitates ecclesiarum cathedralium gessit nimirum Magni ecclesiarchae, teste hic sub D protocollo eppali.

6. Quia est de fundatione regia Balasfalvensi vigore cuius pro exigentia sacrae bullae pontificiae et juxta ritus graeci normam, qui in hac fundatione sunt, locum canonicorum et capituli tenent, cum in dioecesi Fogarasiensi ad normam ecclesiarum occidentalium fundatum capitulum non habeatur, quod patet ex fundationalibus eppatus fogarasiensis sub E addnexis.

7. Quia per plures annos in cathedrali ecclesia eppatus Fogarasiensis concionatorem egit et per totam Sylvania missionarii munus oblit et alias etiam Tranniae partes in omni ecclesia concionando catechizando et occasione, qua pie defunctus Gregorius Major iis in partibus visitationem canonicam perageret, populo predicando quando Dei gratia plurima accessio ecclesiae Dei facta est, ut pote pluribus comitatibus ad fidem conversis qui hodieum immobiles in suscepta vera fide persistunt, quod testimonio virorum ex Trannia fidedignorum et in caractere existentium, ubi opus fuerit probaturus est.

8. Cum occasione benigni Resoluti censuratus valachici penes typographiam reo-universitatis Pestanae ubi vi Reae ordinationis requirebatur vir linguae valachicae, disciplinae et literaturae ecclesiae orientalis optime peritus, pie defunctus eppus Varadiensis Ignatus Darabanth ipsum sit optime gnarum et in natione Valachica in hoc nemini secundum pro censore Matti Vrae demisse proposuit.

9. Quia multa opera non tantum utilia, quam necessaria pro populi valachici cultura et in fide atque moribus eruditione conscripsit quorum quaedam impressa sunt, quaedam propter tenuem suam subsistentiam adhuc in chartis manuscriptis existentia lucem publicam non viderunt, latina quoque lingua varias dissertationes prouti videre est ex hic demisse sub F adjacenti earum specificatione, conscripsit quarum quaedam typis editae sunt et ab ipsis Viennensibus quoque professoribus citantur. Haec opera obtenta per Clementiam Mattis Vrae sede et beneficio eppali in animo habet eadem

typis edendi (alias summo ipsi dolori foret si tanti labores publicae utilitati non consecrarentur) ad eruditionem rudis ut plurimum nationis Valachicae tendentia, cujus sacerdotes maxima ex parte Idioma aliud nullum callent praeter valachicum; hinc mirum non est quod non solum saeculares sed et ipsi parochi quam plurimi rudes et legum divinarum atque humanarum adeo ignorantibus sunt utpote destituti doctrinalibus libris, cum adhuc nec concionatorum ullum librum a vero catholico editum habeant, sed populo conciones ab acatholicis editas praelegant, erroribus substantialibus contra catholica dogmata inspersas.

10. Cum penes tres eppos Fogarasienses Athanasium Rednic, Gregorium Major et Ioannem Babb actualis consistorialis fuerit, consistorialia et eppalia negotia tractaverit, imo et praxim consistorialem conscripserit utique non solum speculationis sed et ut practicus notitiam rerum ad eppi officium pertinentium habet.

11. Quia non insolitum est, ut ex censoris statione fiat episcopus quandoquidem eppus Gregorius Major ejusdem et ordinis et officii et characteris cum supplicante fuit ex ipsissima statione censoris episcopus Fogarasiensis denominatus est.

12. Denique nec hoc obstat quod supplicans sit ex alia diaecesi si quidem Ignatius Darabanth proxime denatus eppus Varadinensis in eppum Varadinensem et Iacobus Aaron pro canonico et praeposito Varadinensi ex eadem cum supplicante diaecesi, ordine et characteris (quod etiam in ritu latino passim fieri solet ut de una diaecesi pro canonico aut eppo ad aliam quis transire possit) assumpti et denominati.

Quo cum de genu Matti Vrae Smae substerneret eique quoad conferendam praeclaudatam cathedram eppalem occasione Altissime adsummendae ejus restorationis ex paterna, qua in vel maxime de ultra republica bene meritos fertur consideratione, eas Altissimas gratias benigne impertiri supplicaret, in omni homagiali submissione emoritur

Majestatis Vestrae Sacratissimae

humillis propetuoque fidelis subditus

Samuel Klein

presbyter dioeceseos Fogar.
et censor libr. valachorum.

(Concept în Bibl. centrală arhidiecezană din Blaj).

Din viața religioasă a armatei franceze staționate în Lugoj. *

Războiul mondial, cu dimensiunile și cu valorile sale uriașe aruncate încoace și încolo peste o țară și peste alta, ne-a dat ocazie, să cunoaștem diferite popoare nu numai după cum ni-le prezintă presa, de multe ori rău informată, ori chiar tendențios înșelătoare, ci văzându-i cu ochii noștri proprii, vorbind și petrecând cu ei. Așa stăm și cu frații noștri francezi. Până mai ieri, alaltă jeri, presa jidovită ungară, luându-se de sigur după cea germană, ne tocă în continuu la ureche, că poporul francez e așa și așa de demoralizat, că e un popor, care nu știe numai să-și execute biserica, să-și bată joc de religione. Ori ce act împotriva bisericii și al religiunii, ce se făcea din partea guvernului francmason, eră trimbițat în lumea întreagă pentru a dovedi, că poporul francez nu mai dă nimic pe religie. Și zău, că apucătura aceasta a jurnalisticeii nu pe puțini i-a și făcut să creadă, că în Franța într'adevăr așa stau lucrurile.

Experința, ce am făcut-o în timp de altmintrelea scurt și în un cerc destul de restrins de soldați francezi, cari au petrecut în Lugoj, ne-a convins pe deplin de contrarul. Nu vreau să zic, că toți sunt insecționabili. M'a pus însă în uimire, că dintre cei patru comandanți, cari s'au perândat până acum, trei au fost nu numai catolici după nume, ci catolici convinși despre legea lor, pe care o practizează cu cea mai mare sirguință. Un venerand major, comandant de regiment, apoi comandant al districtului Lugoj, instituit de urgisitul Farret, nu numai că ascultă regulat, cu suita sa, sf. Liturghie în Dumineci și sărbători, ci în fiecare săptămână se mărturisă și se cuminecă. Despre religiositatea, ce domnește în familia lui, ne pot fi dovadă cei doi fii ai săi iesuiți. Reverința ce o avea față de mai marii bisericii, față de episcopi și-orară și prin aceea, că vizitând pe P. S. S. episcopul Lugojului, la sfârșitul vizitei se puneă în genunchi, ca să-i ceară binecuvântarea. Veniă însoțit de un preot francez, care deși nu avea rang de oficer, totuși, înaintea lui, prețuia foarte mult. Fiind creștin adevărat, n'a putut să nu fie om bun și de toți iubit. Cu mare jale ne-am despărțit de el, când, fiind demobilizat, a trebuit să se reîntoarcă în Franța. Așa a fost bă-

trânul, dar simpaticul comandant al Reg. 21 art. colonial, majorul P. Poppillon. Colonelul Lemoigne, com. reg. 35 inf. colonial, încă a fost un creștin neescepționabil, impunând tuturor cu caracterul său creștin. Nu de mult a sosit în Lugoj gen. de Tournade. Va crede cineva, că cel puțin generalii francezi se rușinează ori se tem să practiceze religia. Și nu-i așa. Cei mai mari generali ai Franței: Foch, Castelneau, Petain sunt catolici și creștini înflăcărați. Astfel și de Tournade al nostru e fălos de religia străbunilor săi și ține nespuse de mult la poruncile bisericii lui Hristos. A doua zi după sosire s'a dus la biserica catedrală gr. cat. din Lugoj și, sosind cam pe la început, a ascultat atât Utrenia cât și Liturghia, în genunchi. După sf. Liturghie s'a mărturisit. A doua zi s'a cuminecat în capela episcopoească. — Ofițeri mai inferiori încă cercetează des ss. taine. Un avocat din Marsilia săptămânal se mărturisește și se cuminecă. Ostași de rând vin la preoții noștri, să se provadă cu ss. taine, când se întâmplă, că n'au la îndemână preot francez.

Iată cum sunt adevărații francezi. Nu-s atești, cum ni-i descriau ziarele jidovești, ori chiar și cele românești orbite de ură împotriva a tot ce e catolic, a tot ce se ține de biserica lui Hristos. Și cât de rău stăm noi în fața lor. I-mi povesteă păr. Pradel, că ofițeri de ai lor cu cea mai mare mirare povestesc între ei cazul unui locotenent, care fusese încuartirat la o familie română din Lugoj. În o conversație privată locotenentul a spus domnișoarei din casă, că a fost la biserică cu alți tovarăși de ai lui. „Apoi ce ai făcut acolo?“ Îi întrebă domnișoara noastră. „Ce să fac? M'am rugat lui Dumnezeu“ — răspunse oficerul — „pentru mine, pentru ai mei, pentru patria mea și armata franceză“. Dșoara, crezând, că locotenentul numai glumește și vezi, Doamne, să-și arete cultura sa superioară, care nu dă nimic pe superstiții, răsând zise locotenentului: „La ce te și rogi, că doar Dumnezeu și așa nu există!“ Credeă, poate, că cine știe ce cultă vor ținea-o ofițerii francezi după declarația aceasta, dar s'a înșelat amar.

Între soldați am aflat nu unul, care spuneă că după războiu va intra în seminar și se va face preot; unii chiar misionari printre păgâni și sălbatici. Hotărîrea și determinarea aceasta a lor mi-o esplic din activitatea cu adevărat apostolică a preoțimei franceze, care, fiind înrolată în număr de

26.000, a făcut minuni de jertfe pretotindeni, atât pe front cât și, prin spitale. Dintre toate clasele, dintre preoți au căzut relativ mai mulți, pentru că ei și-au îndeplinit mai conștientos datoria. Au cam la 4000 morți. Preoții aceștia, fie că au fost preoți militari denumiți, fie că au fost numai soldați de rând, totdeauna au fost la culmea chemării lor, celebrând și preoții-soldați de rând când numai puteau, predicând și mai ales împărțind o mulțime de cărți, reviste și ziare catolice, foarte multe scrise anume pentru soldați. În războiul acesta poporul francez și-a cunoscut mai bine preoțimea sa și de acum înainte va prețui-o și mai mult. Preoților asemenea le pare bine — zicea unul dintre ei —, că au ajuns să aibă legături intime cu poporul și să se dedea la o activitate socială. Activitatea aceasta, legăturile aceste se vor continua și păstra, cu siguranță, și după războiu.

Dr. GHEORGHE FIREZA.

„Preoți cu Crucea 'n frunte!“

Marele poet Andreiu Muresianu în inspirația lui de o măreție rară, creând grandiosul nostru „Resunet“, i-a pus de coroană dogma națională: „Preoți cu Crucea 'n frunte!“ Dar nu a pus-o ca o poruncă nouă, nici ca o distingere pentru preoțime, ci pentru că deja până atunci era fapt istoric, că tot preoțimea a fost la vâsla principală, cea mai hotărâtoare, la conducerea naiei nației române pe valurile turbate și amenințătoare cu nimicire și pentru că s'au dovedit de dibaci neînfrânți văslași, ma s'au făcut chiar și stâncă, de care, isbindu-se, se frânseră toate valurile negre și spumoase îndreptate împotriva neamului.

Cu cuvântul, cu peana, cu cartea, cu sabia, cu tunul, cu plugul, cu tăria sufletului și a trupului, preoții au dus greul apărării și conservării neamului românesc. Poetul i-a invitat, ca nici pe viitor să nu dea înapoi, să vegheze la vâslă, să meargă înainte, iar neamului i-a impus, să-i urmeze, făcându-l atent, că numai prin preoți, sub conducerea lor, poate ajunge la libertate, la scopul sfânt al fericirii neamului, *oastea trebuie să fie creștină*; numai cu ajutorul lui Dumnezeu poate câștiga lupta: „Nihil sine Deo“.

De sine înțeles, că preoții nu au putut rămânea singuri în lupta mare și în luptele mai mărunte, ce s'au purtat neîntrerupt în decursul veacurilor. Și celelalte corporațiuni din sinul neamului au trebuit să dea ajutor preoțimii. Unele le-au dat; altele însă nu, sau nu în măsură deplină. Mai ales în timpul din urmă, în unele corporațiuni — onoare excepțiunilor din indivizii acelora — a slăbit puritanismul național, care s'a conservat neprihănit în sinul preoțimii, ma au început a jertfi interesele naționale orgoliilor sale particulare, materiale. Și cu cât a fost mai necesar, ca preoțimea să vegheze, să nu strice această slăbire a naționalismului neinteresat neamului și instituțiilor sale, cu cât a fost mai natural, ca căile celor slabi, uneori chiar rătăciți, să se strătae cu a preoților, a neînfrânților, cutezanților preoți, cari nu umblau după banul satrapilor neamului, cu atât au devenit aceștia mai nesimpatice înaintea acelora, ba și i-au făcut chiar dușmani. Unele din acele corporațiuni abia mai puteau de preoțime, par'că li-s'ar fi așezat ca o povară după capul lor.

Acum corporațiile, cărora mai tare le-a fost preotul în cale, vreau să-l trântescă dela înălțimea, la care s'a ridicat prin curățenia sentimentelor sale, prin tăria convingerii sale neschimbăcioasă, prin rezultatele, ce le-a produs; să-l oboare de pe pedestalul, pe care l-a ridicat poetul în cel mai inspirat poem român. Acele două corporații, cu cari mai adese s'a întâlnit preoțimea, și asupra cărora mai deaproape a avut privirea scrutătoare, îndrumătoare, feritu-te-a Dumnezeu, ca de foc s'au ferit și să feresc de a cântă aceea strofă a „Resursetului“, care cheamă pe „preoți cu crucea 'n frunte“. Ba s'a strigat în adunarea unuia caracteristicul „Jos cu reverenda!“... Inzădar! Lumea românească știe, care este izvorul acestei proceduri, știe cine e cel „lepros“ și prin urmare de vindecat.

Îmi aduc aminte de poemul marelui Vergilius, unde expune rătăcirea tinărului semizău Phaëton, care a cerut dela Iupiter, să-l lase pe o zi, ca să poarte el frânele teribililor cai aripați, cari purtau zilnic soarele, înălțându-l și apunându-l pe bolta cerului, dela răsărit până la apus. „Magna petis Phaëton!“ i-a zis bătrânul zău suprem, după ce s'a gândit o bună bucată de vreme. Totuș, la insistința încrezătorului și superbului tinăr, cedă, fi făcū voia. Știm ce a urmat. A dus el băiețandru semizău, caii cu carul „sfântului“ soare prin văzduh, până când, me mai putându-se ținea, slăbindu-i mâinile, au simțit sbur-

dalniciei zmei de cai și au ieșit din drumul regulat, au luat-o razna prin nemărginire, s'au coborât aproape de pământ, încât era cât pe aci să-l aprindă. Dar, dacă în urma intervenției zăului competent aceasta nu a chiar urmat, au pârlit totuș o mare parte a pământului cu locuitori cu tot, biata Africa, încât nici pământul, nici oamenii nu se vor mai vindeca în veci de pârliturile suferite... Așa se povestește.

Incerce marele Iupiter al Neamului nostru de dincoace de Carpați a le face pe voie Phaëtonilor noștri, cari își supra-prețuesc aptitudinile și chemarea și voiesc ca ei să fie și conducători și conduși, și superiori și muncitori. Dar, de va ră-tăci carul soarelui nostru, ce ușor se poate, ales acum la început, și va pârli o parte a românismului, ne putem teme, că se va primejdui întreg neamul, încât nu se va mai putea vindeca de pârliturile ce le va primi... Să trăim în unire!

CORNEL ANDREA.

Insemnări. ✕

Ne trebuie credință vie! Credința oamenilor luminați nu se stinge cu viața lor. Continuă a trăi, a călători și a pribegi, căutând stăruitor suflete, cari să o înțeleagă și să o primească cu bucurie, deschizându-i porțile și zicându-i: „Bine ai venit!“ Credințele mari și luminate pot să nu aibă în anumite vremi de tranziție adăpostirile, de unde să privească prin ferestrele luminate a unei inteligenți înțele-gătoare, dar acele sunt clipe înăbuștoare, și cu trecerea lor, credințele vii, active și reformatorice își desfășură cu mai multă maiestate mersul triumfal.

Așa era acum sunt aproape 2000 de ani. Lumea trăia în aerul sufocant al doctrinelor, cari se ciocniau, ca să se sfarme împrumutat. Se părea, că orice credință în zei era desavuată. Orice suflet eră un mormânt al unei ruini de altar. Nimic nu însuflețea lumea îmbătrânită în doctrine seducătoare și false. Dar când suflul morții ofili supranaturalul, totă că un profet nou și mare ridică Dumnezeuul lumii, un profet nou, cu învă-țături nouă, cu spirit nou, cu viață nouă: „Eu sunt calea, adevărul și viața“. Și vorbele lui purcese din izvorul divin atrăgeau mulțimea însătoșată, cu puterea fascinatoare a ade-vărurilor veșnice. Lumea curgea după lume, ca să se prime-

nească și să creadă. Credința mântuie și dă putere, suscită forțele și creiază eroi. Lumea, care eră pe povârnișul ramolirii sufletești, înțelese menirea ei renăscătoare, de aceea și-a grăbit pasul și s'a apropiat de El, de Isus, de Dumnezeu, de Întăritorul a toată neputința. Iar El îi întrebă: „Credeți“?... „Fie după credința voastră“!

Parcă aud sunetul glasului divin, vibrător ca un cântec venit din depărtările spațiului, și nu știu cum se face de mă simt schimbat, de mă simt altul. Să nu se turbure inima voastră, credeți în Dumnezeu, și atunci valul nu va fi val, suferința nu va fi insuportabilă, durerea nu va fi zdrobitoare. Alăturea cu noi, — ba nu —, în brațul nostru, în mintea noastră, în inima noastră vom avea o forță tainică, mai pe sus de toată primejdia. „Crezi. Credința te-a mântuit!“ De-ai fost bolnav, nu vei mai fi, de-ai fost schiop, te va purta piciorul credinții, de-ai fost orb, te va călăuzi lumina credinții!

De atunci s'au perindat veacuri după veacuri, așa cum se perindă apa în un fluviu larg și nesfârșit. S'au ridicat de atunci multe popoară și neamuri în locul altora, cari au dispărut. Inceputul acela de lumină mare, intensivă și reinvietoare de suflete și de credință, încet-încet s'a mistuit în umbră, așa cum se strecură în pământ măreția unei clădiri peste care apasă tot mai greu cumpăna vremurilor. Generații au urmat după generații, și în cale oamenii au asurzit de vuietul lor, de deșertăciunile lor... Tot așa și azi și mâine, până ce din întreg aparatul acela admirabil n'a rămas decât o mașină, care funcționează numai sub puterea de avânt a mișcării d'n trecut. De ce să mai ascundem! În multe, în prea multe inimi credința e moartă, sfințenia înmormântată, iar obiceiurile pioase sunt pe stângere. Astăzi în prea multe locuri un vaet adânc răsuffă bisericile în satele și orașele, unde rămân pustii până și Dumineca, și un gest de amenințare clătește crucea asupra creștinilor de formă, cari întră și ies din biserică, sub puterea tainică a deprinderilor de veacuri. Și cum eră odată! Evanghelia călătoria din gură în gură, din faptă în faptă!

Cine-i răspunzător pentru trecutul de glorie înmormântat? Regii și ocârmuitorii răi deopotrivă! Preoților! voi regi a unei împărății eterne, veți lăsa, să treacă mistlunea voastră neisprăvită? Nul Sus dar inimile! Munciiți toți cu zăl și tact cu răbdare și stărnicele! Să ne icuim în mișcarea contrară evangheliei ca și în aceea, care ne ajută, ducând cu noi exem-

plul. Acesta a lipsit mult, prea mult, și de aceea în jurul nostru s'a întins pustulul mormintelor, în cari doarme, ca în unul singur, credința. Pentru reînvierea credinții e lipsă de o adâncire mare, de o primenire serioasă, divină, de o interesare plină de zel, de bucurii ori de întristări. Preoților să li-se pară, că-i vorba de fericirea ori osândirea lor, când diapazonul religiosității crește ori scade. Numai așa vom ajunge la reîntegrarea sufletelor, la reînvierea credințelor, la înflorirea și consolidarea țării. Oficianții, cari muncesc cu zel și pricepere, împrumută statului prosperare și avânt; preoțimea încununează statul cu coroana fericirii.

Ionel Bârsan.

*

Cantor-docentura. Pentru ce s'a împreunat în trecut postul cantoral cu cel de învățător? Două sunt motivele: întâiu eram săraci și n'aveam de unde plăti pe învățătorul. Ca să ușurăm puțin povara, făceam pe învățător și cantor, și, ce nu-i puteam da în salariul sistematizat, îi mai dam în prescuri, stole sau chiar porțiuni canonică. Cu geană trebuie să amintim însă, că naturaliiile se computau de regulă în mai mult decât erau în realitate. Aceasta, ca să putem arăta statului — pe hârtie —, că ne plătim învățătorul cu cât ne cere, el, care în legi, p. e. art. XXVII—1907, își asigură influința în viața unei școli după mărimea sumei, cu care concurgea la susținerea aceleia. Așa aveam cu o plată doi slujbași: cântăreț la biserică și dascăl la copii, și anomalia aceasta nu o excepționa comunitatea bisericească, pentru că-i ușură puțința de plată și nu o excepționa învățătorul, sau pentru că înzădar ar fi excepționat-o, sau pentru că să nu i-se excepționeze nici lui alte anomalii. Și așa erau amândouă părțile, din păcate, în dauna mersului normal și regulat al învățământului. Să socotim numai 10 masluri — cari de regulă să fie înainte de amiazi — și numai 20 înmormântări, după amiazi, și totuș școala pierde numai dela aceste funcții 30 de jumătăți de zi, nemai socotind și alte funcțiuni. Motivul al doilea, pentru care să împreună cantoratul cu postul de învățător, eră lipsa de cantori și neputința de a crește cantori. Din școala poporală, durere, nu ieșau elevii cu atâtea cunoștințe și istețime, cât, urmând un curs de cantorat, să poată lua diploma, dar nici — nu se prea țineau astfel de cursuri și, vrând nevrând, cantoratul se încărcă pe umerii învățătorului și altcum destul de încărcat. Să socotim

numai la drept, nu e destul de îngreunat un învățător în special unul cu școală nedivizată? Mai e lipsă, să-l îngreunăm și cu cantoratul? Să nu zică cineva, că până merge la funcții cantonale, nu-i ocupat cu școala, pentru că ce n'a făcut în vremea funcționii cantonale trebuie să facă de altădată, că nime nu va cere mai puțin spor cantor-învățătorului decât acelaia, care se ocupă numai cu instrucțiunea. Ajunge zilei răutatea ei, și dascălului slujba lui, cea mai migăloasă și mai grea slujbă din câte sunt; la ce să i-se mai adaugă și cantoratul?

Mai bine slujba de preot să se împreune cu cea de învățători, nu pentru că acestea două slujbe ar fi mai compatibile una cu alta, decât docentura cu cantoratul, fără pentru că în vremile schimbate ale României mari vom avea mare lipsă de aceasta împreunare. Din punct de vedere pedagogic, nu-i mai dăunătoare împreunarea aceasta, ca cealaltă. Din punct de vedere a cruțării forțelor de muncă însă azi, când aceasta cruțare e așa de necesară, e cu mult mai avantajoasă. Avem comune foarte mici, cari nici prin contragerea plănuită a parohiilor nu se pot împreuna — din cauza situației geografice nefavorabile — cu alte parohii. În parohii de acestea acum ar fi pagubă, să măcinăm două forțe, când preotul singur poate ține și școala și altarul, trecând învățătorul, unde se simte lipsă mai mare de forțe de muncă.

Mai adaugem numai, că preotul să aibă și cvalificație de învățător, care pentru cei de până acum să fie facultativă; iar pe viitor deja din seminar să fie obligătoare luarea diplomei de învățător, necesară preotului de altfel și ca director și întru cât e catehet.

Aurel Marcu.

Imn papal.

Unde Petru odihnește lâng'a Romei porți străvechi
Mii de inimi, mii de buze varsă sfântă rugăciune,
Murii 'mbătriniți de veacuri,
Vaticanul tainic sună:

Ține-l, Doamne, pe urmașul lui sfânt Petru, pe Papal

Se înalță rugăciunea, trece peste munți și văi,
Valurile spumegânde le brodesc și peste mări,
Sudul, nordul și apusul,

Se roagă și orientul:

Ține-l, Doamne, pe urmașul lui sfânt Petru, pe Papal

Descălecătorii Romei și ai măririi lui Traian
 Nu numai în trup și limbă, dar și în lege Romani,
 Cu un glas și c'o gândire
 Să înalțe rugăciune:

Tine-l, Doamne, pe urmașul lui sfânt Petru, pe Papa!
 Iosif Sângeorgean.

Rubrică Pastorală.

Grija de sf. Euharistie. Dovezile cele mai convingătoare ale dragostei și ale credinței noastre în prezența reală a Mântuitorului nostru în sf. Euharistie le arătăm în predicarea cât mai deasă despre aceasta taină mare, în atențiunea și pietatea, cu care ne purtăm înaintea altarului, pe care tronază Hristos, în curățenia bisericilor și a ornadelor bisericesti și deosebit în diligență, ce o punem pentru primirea cât mai deasă și cât mai deamnă a Trupului și Sângelui Domnului. Câte lucruri frumoase și edificatoare se împlinesc în alte părți pentru a dovedi credința în sf. Euharistie! Se înființează sodalități cu menirea de a măști strălucirea riturilor acestei taine, se compun și se recitează spre a repara indiferentismul, cu care se poartă mulți față de Pâinea vieții de veci și ocările, ce se aduc Domnului în aceasta taină; pentru adorarea preasf. Euharistiei se țin congrese strălucite și procesiuni sărbătorești și se înființează societăți cu scopul de a venera ziua și noaptea înfățișat pe Acela, pentru care singur — preotul e preot și creștinii creștini, ori se înființează cu scopul de a-i înfrumuseța casa.

Cât de bine îți cade și câtă mângâiere dulce ți-se așază în suflet, când intri în multe biserici și de ale noastre și vezi semnele credinței vii, ce o nutresc preoții față de euharisticul Hristos; de altă parte, cât de dureros te impresionează tot ce-ți povestește trist despre răceala, despre credința moartă a preoților atâtor biserici delăsate și părăsite.

Marele Papa Leo XIII. cu datul 23 Maiu 1902 a dat o epistolă enciclică despre preasfânta Euharistie. Enciclica aceea de toată frumuseța a fost publicată în arhidieceză cu datul 30 Iulie 1902 nr. 3733, însoțită de următoarele cuvinte arhieresti:

„Nu putem, să nu Ne aducem aminte de aceea, că și în credincioșii noștri încă de crește, cum am zice, văzând cu ochii, zelul în cultul preasfintei Euharistii și dorul de a se face păr-

tași firii dumnezeiești prin sfânta Cuminecătură. Și cu durere Ne caută să mărturisim, că scăderea acestui zel și dor în inimile credincioșilor urmează de acolo, că mulți și dintre preoții bisericii noastre își uită de datorințele sale cele sfinte, cari le au față cu Jertfa și taina aceasta preasfântă. Cu dor dorim deci, ca din meditarea asupra cuvintelor apostolești cele cuprinse în Enciclica aceasta a Sfinției Sale, preoțimea noastră se dobândească creșterea cea mai bogată a dragostei față cu Jertfa și taina preasfinteii Euharistie, carea este doară obiectul cel mai de frunte al sfintei preoții“.

Să privim în jurul nostru și să ne convingem, că și acum se pot face aceleași constatări și avem lipsă de aceleași îndemnuri calde pentru îngrijirea cât mai delicată a preasfintei Euharistii; apoi dacă voim să avem vieată, să ne întărim și să ne manifestăm credință în sf. Euharistie.

Ghedeon.

Oleul de lemn întrebuințat odată la administrarea maslului să se binecuvinteze de nou, întrebuințându-se și în alt caz? Azi, când ne lipsesc atâtea lucruri, din cari înainte de războiu aveam în abundență, e foarte rar și oleul de olivă, care singur e materie validă și licită la administrarea maslului. În zile de belșug, oleul sfințit, rămas după administrarea maslului, se arde, ori se îngropă în un loc curat, ori se consumă, în combinație cu alt aliment, de cătră bolnav. Acum oleul se păstrează, ca să servească ca materie la alte și alte cazuri. Stând astfel lucrul, ușor s'a putut naște dubiu între 2 frați preoți, dintre cari unul ne-a pus întrebarea: „Untul de lemn binecuvântat odată, trebuie să se mai binecuvinteze, când acelaș are să se folosească ca materie sacramentală și în alte cazuri?“ Răspunsul e următorul:

După „Rânduiala sfintei ungeri, care se cântă de șapte preoți“, rugăciunea sfințirii untului de lemn: „Doamne, care cu mila și cu îndurările...“ se cetește de șapte ori, nu pentru că ar fi necesar, ci spre a ne aminti și aceasta, că revărsarea darurilor divine peste morbos se întâmplă nu deodată ci pe rând. Cetirea aceasta repetată mai este și un îndemn pentru statornicie în rugăciune, cerând iară și iară, cu ardoare, ceea ce s'a dobândit deja. Astfel purcede preotul și în alte cazuri, p. e. binecuvântând poporul de repetate ori în decursul sf. liturghii. Că nu e lucru esențial cetirea de șapte ori a rugăciunii citate.

dovedește și faptul, că biserica în „Rânduiala sfintei ungeri, care se cântă de un preot” se mulțamește cu o singură cetire. Evident deci, că oleul odată sfințit, „ca să fie celorce se vor unge dintr'ânsul” nu mai trebuie sfințit și altădată, cum apa sfințită odată se întrebuintează de repeșite ori, până se gata, fără să se mai sfințească. Considerând însă influința binefăcătoare a acestei rugăciuni asupra morbosului, se recomandă cetirea ei, când permite timpul în cazul concret.

Senior.

Reducerea liturgiilor fundamentale constă în celebrarea unui număr mai mic de ss. liturghii decât e prevăzut să se celebreze în literele fundațiunii votivale. Fundațiunea votivală se poate considera ca un contract, prin care fundatorul dă în perpetuu drept cutărei biserici respective ministrilor ei, de a beneficia de venitele fundamentale întregi ori în anumită proporțiune, de altă parte impune acelor ministri și aceștia iau asupra lor sarcina de a celebra un anumit număr de ss. liturghii după intențiunea fundatorului în perpetuu. Întrebarea este, că poate se reduce numărul liturgiilor stipulate în fundațiunea votivală, și din ce cauză se poate face reducerea?

Cumcă din cauze juste se poate face reducerea liturgiilor nu încapе îndoială. Nici o instituțiune omenească nu poate ținea în veci, ci din cauză justă și gravă ea poate fi schimbată ori cassată din partea autorității competente.

Pentru reducerea liturgiilor, dispozițiunile canonice admit de cauză justă scăderea venitelor fundamentale, cât ele nu mai sunt de ajuns spre a retribui osteneala împreună cu celebrarea numărului prevăzut de ss. liturghii. Scăderea aceasta poate proveni sau din împrejurarea, că stipendiul determinat în literele fundamentale, corespunzător oarecând, azi, scăzând valoarea banilor noștri, nu mai corespunde, așa stipendiul de 1 cor. înainte cu 20 ani, se putea considera de corespunzător, azi însă trebuie să fie de 4—5 coroane, ca să corespundă. Să poate, că să fie capitalul fundamental elocat în hârtii de valoare, depuneri la bancă ori în realități, cari nu mai aduc procentele contemplate de fundator, ori doar au fost nimicite în în parte, ori de tot prin războiu, respective prin altă calamitate.

Cine are drept să facă reducerea? În cazul prim, când adecă stipendiul numai corespunde, scăzând valoarea banilor, reducerea liturgiilor o poate face numai pontificele roman, Au-

toritatea bisericească primind fundațiunea votivală, s'a obligat la celebrarea numărului de liturghii prevăzut în literele fundaționale. Reducerea aceasta și-a rezervat-o și-eși pontificii romani prin decretul S. C. dat din mandatul pontificelui Urban VIII și confirmat de Inocențiu XII, în constit. „Nuper“, unde se zice: „Ne episcopi in dioecesana Synodo vel generales in capitulis generalibus vel alias quo modo libent reducant onera ulla Missarum celebrandarum“ (S. Alph. VI. nr. 331). Se motivează rezervarea aceasta de o parte, fiindcă de papa, ca autoritate supremă în biserică, se ține a interpreta voința ultimă în cauzele pii și a face schimbările necesari, de altă parte fiindcă numai pontificele roman poate suplini din tesaurul bisericii lipsa, ce obvine prin reducerea liturghiilor. În cazul al doilea, când capitalul fundațional ori venitele lui au scăzut fără vina beneficiatului, după răspunsul dat de S. C. C. în 16 Iunie 1894, beneficiatul are să provoace pe erezii fundatorului, ca să întregască fundațiunea, dacă ei nu o ar întregi, beneficiatul e îndreptățit a reduce în proporția venitelor numărul liturghiilor (cfr. Ballerini-Palmieri, Opus theologicum vol. IV. nr. 1033). Rațiunea este, că nu se poate presupune ca testatorul ori fundatorul să fi intenționat a obliga pe beneficiat la celebrarea gratuită ori cu stipendiu mai mic decât cel obținut în parohie; altcum voința testatorului ar fi nedreaptă, și așa nime nu e dator să o împlinească. Fiindcă ușor subservează pericolul halucinațiunii, când e vorba de mântuirea dela sarcini, beneficiatul să recurgă la sfatul episcopului, cerând înviațiuni. Este și mai consult a recurge și în acest caz la sf. Scaun apostolic, nu spre a cere facultatea de a reduce liturghiile, care facultate, după părerea teologilor, în acest caz o are și episcopul, ci spre a suplini din tesaurul bisericii reducerea liturghiilor (cfr. Lehmkuhl, Th. mor. II. nr. 202).

Dr. Isidor Marcu.

CRONICĂ.

Dela congresul preoțimii gr.-cat. române ținut la Cluj, în zilele de 14—16 Maiu c. ne-am ales cu bogate învățăminte, cari, utilizate bine, în viitor ne vor putea aduce mari foloase, obișnuind pe cei puși în frunte, să țină frânele conducerii cu calmitate, cu imparțialitate și cu iubirea, care nu

presupune răul și rabdă toate, iar pe participanți, să cruțe timpul, omițând repetiția motivelor invocate de antevorbitori și grijind, să nu producă confuziuni cu întreruperi supărătoare, ori cu aprobarea de aceleași persoane a diferitelor păreri, ce se emit privitor la acelaș obiect.

Numărul participanților la congres ne este dovadă suficientă, că preoțimea noastră e dornică de întruniri instructive și că se interesează atât de soarta ei, cât și de a celorla, pe cari li păstorește.

Inceputul congresului, la care au participat, în persoană, ori în scris, conducătorii bisericii noastre, reprezentanții Consiliului dirigent, ai capitulelor, ai bisericilor ortodoxe din vechiul regat și de dincoace, ai învățătorimii de dincolo, ai armatei române, ai județului Cluj, ș. a. a fost și frumos și impunător, sfârșitul bun, iar la mijlocul congresului n'au lipsit unele momente, cari eră bine să fi lipsit în firul discuțiilor lungi de 3 zile.

Hotărârile, respective dorințele cele mai însemnate ale congresului, cari în cea mai mare parte s'au enunțat și în sinoadele protopopești din primăvara acestui an, sunt următoarele: 1. înființarea unei asociații preoțești cu numele: „Frăția preoților români uniți cu Roma”; 2. înființarea unei facultăți teologice gr.-cat. pe lângă Universitatea din Cluj, ori din București cu un seminar central, unde instrucția să fie cât mai practică, propunându-se pe lângă studiile din seminarul Blajului și limbile franceză și italiană, — înființarea unui seminar național românesc în Roma; 3. ținerea deasă a sinoadelor diecezane; 4. înființarea organizațiunii autonome a bisericii cu participarea elementului mirean; 5. alegerea metropolitului și nu candidarea pentru aceasta înaltă misiune; 6. înființarea alor 2 episcopii nouă; 7. încheierea unui concordat cu Roma; 8. numirea profesorilor și a superiorilor seminariilor cum și a preoților să se facă în baza unui concurs public; 9. susținerea și pe mai departe a școlilor confesionale și restituirea acelor școli, cari au fost statificate pe urma machinațiunilor statului ungar. Pentru susținerea școlilor să se stabilească un % corespunzător de dare culturală, care să se încaseze dela toți locuitorii statului, dându-se fiecărei eparhii cvota trebuincioasă pentru plățirea învățătorilor proprii; 10. instituirea câte unui consiliu pedagogic pe lângă fiecare consistor; 11. apostolatul rugăciunii și aplicarea corecțiunii frățești între preoți; 12. fi-

nerea exercițiilor spirituale și a misiunilor populare; 13. practica creștinească în familiile de preoți; 14. catehizarea conștientioasă; edarea operelor catehetice pentru preoți; 15. îngrijirea de viața sufletească a servitorimii la orage și a celor întemnițați; 16. purtarea unei condice, în care să se însemne despre ce a predicat preotul; 17. înființarea de reuniuni mariane; 18. colportajul cărților și al zărelor bune; 19. control sever și prudent din partea superiorității bisericesti; 20. susținerea porțiunii canonice preoțești de 32 jug. întregindu-se dotațiunea clerului până la un maxim, care să corăspundă salariului funcționarilor de stat cu acelaș grad de cvalificație; 21. ștergerea zilelor de lucru și a competențelor preoțești în cereale; 22. întregirea congruă să se dea din partea statului prin ordinariate și 23. fuzionarea tuturor fondurilor preoțești de pensione din întreagă provincia metropolitană.

Încrăstând acestea hotăriri și dorințe, dorim, ca lucrările primului congres al preoșimii noastre să fie spre mărirea lui Dumnezeu și spre binele neamului nostru. Mai dorim, că nimenia să nu făurească acuze împotriva superiorității pe motivul, că nu se vor implini toate dorințele congresului. (sr.)

Sfântul Scaun și Belgia. Chiar în cercurile catolice antantiste, în unele, se părea, că Papa nu dă destulă atențiune încălcării de drept, ce a fost săvârșit Germania față de neutralitatea Belgiei. Se credea, că Sfântul Părinte nu are îndrăzneala necesară de a ajuta după dorința inimii sale pe acest popor, care a fost așa de oprimat și care, mai mult decât oricare altul, a trebuit să iea în mână bățul pribegiei. Se părea, se credea, căci de fapt lucrurile nu au fost așa. Pontificele suprem a făcut tot cât a putut, și și-a ridicat glasul de câte ori a simțit loviturile călcăiului prusac, căzând pe grumazii Belgiei.

Aceasta o dovedește în chipul cel mai convigător faptul, că țara aceasta continuă a păstra mai departe cele mai intime relațiuni cu Sfântul Scaun, deși, în lungul său refugiu, regele și guvernul ei vor fi fost de atâtea ori asediați de guverne dușmănoase bisericii, cari vor fi încercat să îi atragă în apele lor. De curând a fost schimbat plenipotențiatul, Belgiei pe lângă Sfântul Scaun, fiind numit contele Leon d'Ursel. Cu ocazia prezentării hărtilor de acreditare, exprimând ministrul afecțiunea, ce o păstrează regele Albert față de persoana Su-

veranului Pontifice, a evocat mizeriile îndurate de patria sa, amintind cu recunoștință intervenția Sfântului Părinte, care, în diferite rânduri, în chip foarte clar, a accentuat nedreptatea, ce i-s'a făcut Belgiei și dreptul ei la o reparațiune deplină și întreagă. Și pentru aceste motive, țara lui ține foarte mult la aceea, ca să mențină relațiile bune de până aici cu Sfântul Scaun.

În răspunsul său, Părintele papa Benedict a spus, că în tot decursul războiului, Belgia a fost în totdeauna în cel dintâlu plan al preocupărilor sale. El i-a simțit toate neîncredințele cât se poate de tare, și era nespus de fericit, când putea să-i întindă ceva mână de ajutor. Și-a exprimat dorința, ca să vadă țara aceasta cât mai în grabă pe deplin restaurată, doar o națiune și un rege așa de vrednic, cum sunt ei, merită.

Pentru cei ce-și dau seama, că Părintele întregii creștinătăți nu e un om de rând, și nu poate să se schimbe după curentele politice, ori din care parte ar sufla ele, trebuie să fie o mare bucurie această mărturisire din partea bieteii ce Belgii. Literatura se va îmbogăți cu multe cărți, cari vor accentua ba una, ba altă părere; dar istoria va încresta numai mărturiile demne de credință, pe cari oamenii cei năcăjiți pot să le spună, căci numai ei au simțit puterea iubirii părintești. (ib.)

*

Ocotirea tuturor orfanilor. Oamenii buni și înțeleghători din România veche în frunte cu Majestatea Sa Regina *Maria*, cu Doamna noastră, carea prin încurajerile din tranșee, prin binefacerile din spitale, prin nizuințele nobile și hotărâte, depuse pentru neamul românesc pe lângă cei mai mari bărbați din lume și care pentru produsele Ei literare e sărbătorită în chip deosebit la Sorbonna, în „Societatea oamenilor de literatură“ din Franța, s'a dovedit mai aleasă decât toate doamnele, — au înființat o „societate pentru ocotirea orfanilor de războiu“. Trei membre harnice și însuflețite ale acestei societăți, în frunte cu principesa *Ales. Cantacuzino*, au venit în 13 Aprilie c. la Sibiu, unde cu mai multe dame și domni s'au sfătuit privitor la măsurile de lipsă pentru ocotirea orfanilor. Prețioșii oaspeți au adus și vestea bună, că guvernul român va da pentru orfani, în fiecare an, câte 16 milioane lei, din cari 3 milioane lei pe sama orfanilor din Ardeal. Socotind suma aceasta, apoi colectele și fundațiunile făcute pentru or-

fanii de războiu, pentru cei de preoți, de învățători și meseriași, cum și dărnicia poporului nostru pentru cei nenorociți, credem, că a sosit timpul, ca comitetul ales la Florii (13 Aprilie) pentru îngrijirea orfanilor de războiu să se cugete la *toți orfanii mizeri ai neamului*, fiindcă pe lângă o administrație constiențioasă și pe lângă un regim de trai simplu *toți orfanii vrednici de mila creștinească* pot fi ridicați din nenorocire și dați neamului și țării ca membrii aleși și folositori în calitate de funcționari și meseriași. Și, cum lipsa și nenorocirile acum sunt mai apăsătoare, să nu așteptăm până ce vom avea clădiri potrivite pentru primirea șutelor de orfani, ci să înființăm filiale prin diferite centre culturale, cari să se contopească cu orfelinatul-matre, după cum se va putea desvolia acesta. (șr.)

*

Adaus de războiu. C. D. R. a încuvințat pe seama profesorilor și învățătorilor în serviciul școlilor de stat și ajutoare de stat salarele și toate ajutoarele prevăzute în Art. de lege XV—1915 și în ordin. ministeriale 2500 și 6700 M. E. din 1918. De profesorii și învățătorii școlilor neajutorate de stat nu se face pomenire. Aceasta însă nu înseamnă, că peste aceștia s'a trecut la ordinea zilei, fiindcă ar fi foarte dureros, dacă aceia, cari din motive politice și naționale au suferit mult și până acum, având dela confesiune salare mici și mulți dintre ei fără nici un fel de ajutor în enorma scumpete provocată de războiu, ar fi tractați mașter și din partea statului român. Cultura e un bun comun, pentru promovarea căruia nu lucrează mai mult un dascăl de stat ca unul confesional. Din motivul acestă credem, că în România nu se va mai menține metoda guvernului maghiar de a croi salare și ajutoare mai însemnate pe seama corpului său didactic, decât pentru corpurile didactice ale confesiunilor. Dreptatea pretinde, ca dispozițiile legii de salarizare, să privească pe toți pe o formă. Procedul acesta va înueca multe sentimente de invidie și de superbie și va face să dispară grave nemulțămiri. Acestei dreptăți se va putea face destul, dacă, computându-se tot ce poate da statul din venitele comune pentru cultura poporului întreg, va stabili un procent așa urcat de dare culturală, din care să se poată întinde fiecărei școli de stat ori confesionale întreg șalarul, eliminându-se în forma aceasta repartitia odioasă, care în unele comune — în cele mai mici și mai mi-

zere — a fost de tot prea îngreunătoare, iar în altele nici n'a fost cunoscută. (șt.)

*

Piu X. și presa cinstită și dreaptă. Unui jurnalist i-a spus repositul Piu X. următoarele despre importanța presei bune și drepte. „Nu se prețuește încă nici până acum însemnătatea presei. Nici preoții și nici credincioșii nu se ocupă cu dânsa, cum s'ar cuveni. Cei bătrâni zic, că aceasta e ceva nou; mai înainte s'au mântuit sufletele fără a se fi interesat de presă. E ușor de zis: mai înainte! mai înainte! Dar nu se ia în seamă, că mai înainte otrava scrierilor rele nu era așa de răspândită ca astăzi, și că prin urmare, mai înainte nu era nevoie de contra otrava presei bune ca astăzi. Nu mai avem „mai înainte“, ci „astăzi“. Astăzi poporul creștin este înșelat, otrăvit și distrus prin scrieri stricate și rele. Inzădar veți zidi biserici și veți ținea misiuni, veți înființa școli și veți săvârși alte fapte bune; dacă nu veți ști să întrebuițați arma de apărare și de atac a unei prese catolice cinstite și drepte“. E de dorit, să medităm serios asupra acestor cuvinte adevărate ale repositului Papa Piu X. (șr.)

*

Colportaj. Oamenii se pregătesc din greu pentru acțiuni mari din timpul mult dorit al păcii, plănuiind ce și cum să lucreze și cum să-și desfacă produsele de orice soi. Mulți se ocupă cu gândul de a deschide case de editură, ori de a continua lucrările întrerupte în timpul războiului, dorind fiecare, ca cărțile lui, ziarele, ilustratele și chipurile lui să între în cât mai multe case și să împrietinească pentru ideile lui și direcțiunea, ce o urmează, cât mai mulți indivizi. În scopul acesta angajază agenți, cari, călătorind în toate părțile, să facă cunoscute produsele tipografice și să le ofere spre cumpărare. Pe urma reclamului de multeori intră în casele, mai ales ale țăranilor nepricepători, și cărți rele, cari înveninează sufletele cetitorilor. Pentru împiedecarea și delătura acestui rău, credem, că avem mari datorințe de a ne pregăti și noi, lășind, prin colportaj, cărțile și ziarele bune, dând ocazie tuturor să le cunoască și să le cetească. Cei mai zeloși și mai însuflețiți agenți ai lășirii binelui prin produsele tipografice pot fi preoții și învățătorii, cari sunt în măsură să înțeleagă, ce să primească în deposit spre desfacere, pentru ca poporul din localitate să se poată apăra împotriva produselor literare în-

veninate, să fie luminat și orientat în chestiuni de credință, politice și economice, ori să aibă mângăieri sufletești pe urma lecturii bune. Dacă preotul, ori învățătorul nu s'ar putea angaja în scopul acesta, se poate instrua și angaja câte un tânăr însuflețit și cuminte din comună, care, pe lângă inviețiunile preotului, ușor poate face pe colportorul binelui. — Să începem numai și să ne organizăm ori cât de modest, fiind că și noi ca și alte neamuri și biserici, cu ajutorul Domnului, vom ajunge departe. (șr.)

Informațiuni scurte.

Sinodul arhidiecezan e convocat pe ziua 11 lunie a. c.

*

Banca națională a României a făcut un nou dar prin ciar orfelinatului din Blaj, trimițându-i cor. 120,000. În anul acesta, direcțiunea generoasă a numitului institut a mai dăruit pentru pruncii mizeri și orfani de războiu cor. 80,000. În numele celor avizați la milă creștinească și al umanității plecăm flamura recunoștinței și a mulțămitei călduroase în fața frumoasei fapte a Băncii naționale, care înțelege să lucreze pe cea mai bună cale pentru înaintarea neamului.

Extras din ordonanța

Nr. 21 și 25 (modificată).

1. Vor fi considerați ca infractori:

a) Acei cari fără rea credință prin localuri publice, gări, trenuri, pe străzi, etc., vor comunica, colporta, comenta, în orice chip, știri fie adevărate, fie imaginare, sau păreri relative la operațiunile de războiu, situația și dislocarea trupelor, dispozițiunile autorităților militare, sau orice chestiune privitoare la armata română.

2. Această infracțiune se va judeca și condamna de pretori în prima și ultima instanță, cu închisoare până la un an și cu amendă până la 2000 Lei.

Când faptele de mai sus se vor fi săvârșit în scopul de a spiona, sau trada, se aplică pedepsele prevăzute de legile penale în vigoare în timp de războiu.

Cărți și reviste.

La Documentation catholique, revistă săptămânală, apare la Paris, 5, rue Bayard, Paris VIII. Abonamentul pe un an 17 fr.

Multe interese comune, ce ne leagă de Franța, vor face ca orientarea noastră să se îndrepteze tot mai mult spre patria Galilor. Și nu ne vom îndestula numai cu unele legături, ce le vor înjgheba politicianii, literații, economiștii; va trebui ca și biserica românească să intre în relații cu biserica Franței, care oricât ar fi avut de suferit din partea guvernului, ce ține azi frânele puterii, în răsboiu a fost acoperită de cei mai glorioși lauri. Fire latină și noi, avem părți, cari ni-se potrivesc în toate direcțiile. Situația bisericii catolice din Franța, până azi, pe hârtie, e mult inferioară aceleia, la care avem dreptul în țara noastră; dar din sbuciumările ei vom putea trage învățăturile cele mai nimerite. Fruntașii vieții noastre publice, în cea mai mare parte, dela Paris își vor aduce tot bagajul, și e bine, ca să vedem, cum vede biserica franceză diferitele curente dela ordinea zilei de acolo, ca să știm, cum să ne purtăm față cu ceice le impoartă la noi.

Pentru acest scop e absolut necesară cunoștința limbii franceze, care cu anul școlar viitor va trebui să se introducă nu numai în școlile medii, ci și la toate facultățile noastre de teologie. Blăjenii, după cât știu, se pot mândri, că au dat multă atențiune limbilor de mai multă vreme, și aceasta va trebui să se facă în toate părțile. Mișcările din biserica catolică din Franța, Italia și mai ales din Anglia, pe care cardinalul Bourne ne-a descris-o cu totul altfel, decât cum o cunoaștem noi, luminându-mă asupra chestiunii irlandeze, prezentate nouă prin ochelarii germani și ungurești, vor trebui să fie foarte bine cunoscute clerului nostru.

Pentru a putea cunoaște stările bisericii din Franța, poate să ne facă serviciu nespus de bun revista săptămânală: «*Documentation catholique*». Ea dă în extras documente, discursuri, studii de ale catolicilor și de ale adversarilor lor, asupra chestiunilor religioase, apologetice, politice, sociale, naționale și internaționale. Ea te ține în curent cu aceste chestiuni ca un bun prieten, luminând ca un far în vălmășagul atâtor frământări de idei.

Din numerele, cari le-am văzut până acum, încreștăm următoarele articole: Cerculara episcopului de Châlons despre datoriile clerului din zilele de azi, discursul lui Poincaré la deschiderea congresului de pace, în care se vorbește de conștiințele religioase ale minorităților: punctele, cari asteaptă reparație dela congres: suveranitatea Papei, asigurarea libertății religioase în Alsația și Lorena și anularea violentărilor libertății de conștiință franceză. Mai multe numere ating chestia politicei papale în de-

cursul acestui războiu, în care, dușmanii credinței au crezut, că vor putea să pună la o parte pe veci Sfântul Scaun, ca pe un vădit dușman al înțelegerii; dar lucrul nu stă așa. Tot așa se ocupă mai pe larg despre asociațiunile populare, liga învățământului, noul partid catolic italian, mișcarea populației în Franța în anii din urmă. Multe recenzii fac să cunoști literatura, care te interesează.

Scrisă de cei mai buni literați catolici, cu mult spirit de critică obiectivă, revista își va face un drum bun printre toți cei ce doresc să cunoască, în lumina adevărului și a dreptății chestiunile dela ordinea zilei. Nu găsesc cuvinte, cu cari să o recomand tuturor fraților. (ib.)

TELEFON.

Manuscrisele nu se înapoiază.

C. Ibașfalău. Guvernul maghiar încă a trimis comisar la preparandia din Blaj, cum a trimis ministrul nostru de culte și instrucțiunea publică la gimnaziul de stat din Ibașfalău. Ce deosebire însă între acestea fapte! Cel dintâiu se prezintă în istorie fără nici un temei solid, al doilea e provocat de grave și reale motive; cel dintâiu a fost actul unui ministru, care a avut numai drept de inspecțiune la preparandia noastră confesională, al doilea e actul șefului dela resortul cultelor și instrucțiunii publice la o școală de stat, peste care dispune. La Blaj comisarul controlă în fiecare oră de prelegere spiritul, în care se făceau lecțiile și se dau răspunsurile, la Ibașfalău comisarul stă la distanța cuvenită. Aici comisarul vorbește numai ungurește cu profesorii și cu elevii români; acolo comisarul comunică ungurește cu profesorii și cu elevii maghiari, respectându-li-se întru toate sentimentele naționale.

M. Dumitra. Aveți dreptate. Chestiunea agrară, de o momentuoasă importanță așa mare, se potrivește foarte bine și în cadrele acestei reviste, fiind creștinismul în legătură de rudenie cu socialismul pur și chemate, să împacă și să netezească asperitățile alor două extremități primejdioase: ale individualismului absolut și ale colectivismului descreștat. Problema aceasta preocupă astăzi pe toți. Binecuvântat va fi acela, care îi va da o soluție norocoasă, care va ști să toarne idealism în tendințele și curentele materialiste, cunoșcătoare numai de viață comoadă, de averi și de plăceri, cu eschiderea oricărei virtuți. Noi înțelegem greutatea chestiunii și, deși am fi veseli, dacă s'ar rezolvi îngrabă, totuși avem convingerea, că-i mai fericită o rezolvire mai târzie și bună, decât ca graba să strice treaba. Credem, că așa va și fi. Conducătorii resortului, la care aparține chestiunea aceasta, vor studia-o temeinic, după referințele dela noi, ținând însă cont de principiile generale, după cari se procedează în celelalte provincii ale României întregite. Apoi credem, că proiectul guvernului privitor la împărțirea pământului va fi dat spre opinare anchetelor județane, compuse din țărani și proprietari, cum și unei anchete din cei mai buni economiști și cunoscători ai poporului și numai după aceea se va înainta spre hotărîrea Sfatului mare național.

M. Aind. Comunicatul Consiliului Dirigent publicat în «Patru» dela 25 Aprilie e. nu grăiește de slăbiciunea ori milogeala conducătorilor neamului nostru din fosta Ungarie ci de dorul lor îndreptățit de a vede cauza românească servită din partea tuturor cu seriozitatea, loialitatea, devotamentul, abnegația și curătenia, ce le pretinde cauza cea mai mare și mai sfântă, care poate interesa astăzi mai de aproape toate inimile necontami-

nate de vre-un duh rău. Chiar aceasta am intenționat-o și noi, publicând în nr. 5-6 al revistei noastre articolul: »*Tribunal pentru apărarea cinstei neamului*«, a cărui înființare însă nu stă în puterea noastră. Dacă ar atârna dela noi, vă asigurăm, că deja ar funcționa un astfel de tribunal, făcând pe t. t. natul să-și măsoare și cumpănească vorbele despre amplexii statului, iar pe unul fiecare din aceștia să stee drept și curat în fața oricărei ispite. De altfel ne vom bucura foarte mult, dacă conducătorii noștri vor afla și urma un metod mai bun decât cel propus de noi.

F. Cluj. Parvenitul e omul de rând după pregătiri, ori după sentimente, care a ajuns la onoruri, la situație înaltă, ori la avere mai mult prin temenele și lingusiri; exploatând totdeauna împrejurările în favorul său. Un exemplar de parvenit ar fi și românul, care în era ungurească mai bucuros căută societatea maghiară decât cea română; în România întregită și rotunzită dă pe românul intransigent. Înainte trecea îngâmfat pe lângă adevărul român, care muncea din greu și fără șgomot pentru binele poporului, iar acum se grăbește gălăgios spre locurile de frunte, lăsând în urmă pe modestul, care își caută cea mai frumoasă răsplată în conștiința datoriei împlinite. — Parvenitul cunoaște bine adagiul cu cele 7 pâni.

G. Iasi. Am cetit și noi »*Viitorul*« (nrul dela 21 Martie, 1919) cu chestia unificării celor două biserici române din fosta Ungarie. După cum știm însă, lucrul nu s'a petrecut așa, cum i-s'a raportat ziarului guvernamental din București. Dacă ar fi fost așa, sigur, că puținii preoți gr. cat., cari au asistat ca oaspeți la congresul preoțimii gr. or. ținut în Sibiu, n'ar fi rămas datori cu răspunsul.

A. Sibiu. De repetite ori am auzit, afirmându-se, că educația clericilor în seminarele noastre ar fi defectuoasă, dar pe lângă toate solicitările, până acum în concret nu s'au descoperit defectele, nici nu s'a propus planul și mijloacele pentru remediarea relilor afirmate. Mai recent spunea cineva, în o adunare, că în viitor clericilor trebuie să li-se dea o creștere mai românească. A cere aceasta acum, nu prezintă nici o vrednicie, nici un grad de eroism chiar nici în cazul, când educația clericilor în trecutul greu ar fi lăsat ceva de dorit în privința aceasta. E o mare greșală însă a formula astfel de postulate atunci, când știi, că seminarele și altarele au dat neamului românesc preoțimea aceea bravă, care a cultivat inima poporului atât pentru manifestările impunătoare din timpurile de restriște, cât și pentru cele grandioase din zilele de bucurie. Noi știm, că cel mai puternic mijloc de educație e exemplul. În privința aceasta putem spune cel puțin despre un seminar, că profesorii și superiorii n'au putut face mai mult decât au făcut și în timpul mai recent, luând parte cu săptămânile în turneele electorale, ținând misiuni populare, conferințe și prelegeri pentru popor, luptând cu cuvântul și cu condeii pentru purificarea moravurilor și în sus și în jos, însufleții de convingerea, că acesta e drumul cel mai bun pentru pentru înălțarea neamului. Noi credem, că superioritatea fiecărui seminar teologic e veselă și recunoscatoare, dacă i-se descopere vre-un defect în educație, se păcătuște însă împotriva preceptului VIII. dacă cineva cu ușurință și în ignoranță vincibilă grăește de rău inistitutele românești, cari își fac datorința.

C. Turda. Producțiunea atârnă nu numai dela semântă, ci și dela sol. Fie semântă cât de sănătoasă și frumoasă, dacă cade în cale, în pietriș și între mărăcini, nu aduce rod. Semănătorul înțelept știe aceasta, totuș semână, sperând, că cel puțin unele fire de semântă vor cădea în loc bun și va fi compensat, aducând acelea rod cu sutele. Tot așa se întâmplă și cu ideile, cari se aruncă în inimile oamenilor.

Pentru redacție răspunde: Dr. Ioan Colțor.

Proprietar-editor: Membrii redacției.

Posta Administrațiunii.

Prin părintele I. Moldovanu, v.-notar consistorial în Blaj, am primit ca abonament câte 30 cor, dela Onorații: Iosif Arieșan (Câmpeni), Demetriu Boariu (Petrilaca), Nicolae Deac (Șomoștelnic), Iuliu Iliaș (Grind), Augustin Moldovanu (Creaca) și Ioan Sonea (Reteag), iar dela Onoratul Iuliu Laslo (Lăscud) 20 cor.

A. *Câmpeni*. S^u V. ați achitat plata abonamentului până în 31 Decembrie 1918.

D. *Șomoștelnic*. Până la finea an. c. ne dateriți încă cu 20 cor.

B. *Petrilaca*. Achitat până la finea anului c.

A apărut:

Teologia morală

Volumul I.

de

Dr. Alexandru Nicolescu,
canonic mitropolitan.

Lucrarea aceasta, care cuprinde etica generală și o parte (despre virtuțile teologice) a eticii creștine speciale, umple o lacună de mult simțită a literaturii noastre teologice. Deși e lucrată ca manual pentru seminariile noastre teologice, cartea pâr. Dr. Nicolescu va putea face cele mai bune servicii și preoțimii noastre din cura animarum, fiindcă în cele peste 500 de pagini chestiile se ating destul de pe larg și cu un aparat științific ce stă la înălțimea vremilor de astăzi. — Mult poate folosi și intelectualilor noștri mireni, cari doresc o aprofundare a vieții lor religioase morale. □

Se poate avea dela Librăria seminarială din Blăj pentru prețul de 10'50 C.